

Jó rekokue oĩa **Jó rekokue oĩa**

Jó ma peteĩ ava iporayvu va'e, iporiaukue va'e'ỹ, Nhanderuede re ojerovia ete va'e ha'e ovy'aa rupi tema oiko va'e. Ha'e gui Nhanderuede pe Satanás ojerure Jó oeko a'ã aguã re, anhetẽ ri Nhanderuede pe oikoa oexaxe vy. Ha'e ramo Nhanderuede oeko a'ã uka. Ha'e rami rã Jó mba'emo oguereko va'e opa vyvoi, ta'y kuery omanomba xapy'a, ha'e Jó re ae ou ai vaikue imbojexavaiarã.

“Ha'e ramo Jó opu'ã vy omondo oao, onhopĩ oakã ha'e ipukupa oupy yvy rupi. Nhanderuede omboete vy aipoe'i: ‘Xepire rei reve aiko'i va'ekue ha'i rye gui, ha'e xepire rei reve ju 'rã aa. Senhor ma mba'emo me'ẽa, ha'e oipe'a va'erã avi oiko. Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery re!’ he'i. Ha'e nunga ha'e javi py Jó ndojejavyi, neĩ nda'ijayvui Nhanderuede ha'eve'ỹa rami joguerekoa rami” (1.20-22).

Ha'e gui ma ou Jó irũ kuery mboapy ikuai va'e. Oĩa py opyta are rire hexeve jogueroayvu okuapy ojexavaia re. Ha'e kuery oikuaa rami teĩ Jó gueko vaia re oiko axy. Ha'e rã Jó ma “Xereko porã va'e” he'i, ndoikuaai guive mba'e re pa haxy va'e Nhanderuede ombouague. Amongue py Nhanderuede reko re ijayvu ndovy'aia rupi, ndoikuaai rei vy.

Ha'e gui opaa py ma Nhanderuede ombovai vy oexa uka pavẽ gui ipo'akapave ha'e hi'aranduve va'ea. Ha'e ramo Jó nda'evei ramo vy aipoe'i: “Anhetẽ ri aikuaa vy e'ỹ xeayvu va'ekue, mba'emo

xevy pe iporã vaipa ha'e aikuaa va'erã e'ỹ re anho”, he'i (42.3b). Ha'e rami rire jypy guare gui Nhanderuete omoingo porãve Jó.

Jó heko porã ha'e mba'emo oguerekopaa re ijayvua

¹ Oiko peteĩ ava Uz yvy pygua, Jó hery va'e. Ha'e va'e ava ma anhetẽ rupi ipy'a ha'e heko porã va'e. Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi vy mba'emo vai gui ojepe'a kuerei va'e.

² Sete gua'y ha'e mboapy guajy kuery oguereko.

³ Hymba kuery ma sete mil vexa'i, trêš mil camelo, quinhentos toro meme ha'e quinhentos mburika'i. Ixupe omba'eapo va'e kuery voi mbovy rei e'ỹ ikuai. Ha'e rami vy kuaray oua katy ikuai va'e gui oguerekopave va'e oiko.

⁴ Ta'y kuery ma peteĩ-teĩ ro rupi oje'oi 'rã jorire-rire ngaru ojapo aguã. Ha'e rami vy mboapy gueindy kuery oenoĩ kuerei 'rã ha'e kuery reve okaru ha'e oy'u aguã.

⁵ Ha'e kuery okarupa ma nhavõ Jó gua'y kuery oenoĩmba kuerei vy oiky'a'o ukapa 'rã teko vai gui. Ha'e rami vy ko'ẽ ramove opu'ã vy mymba oapy reve ome'ẽ 'rã Nhanderuete pe ha'e kuery mbovy pa ikuaia rami vy, mba'eta aipoe'i: “Xapy'a rei ma xera'y kuery ojejavy ra'e, opy'a py nguete rovai ijayvu vai vy”, he'i vy. Ha'e ramigua ae Jó ojapo riae oikovy.

⁶ Ha'e gui peteĩ ára Nhanderuete ra'y kuery ou okuapy SENHOR renonde ojexa uka aguã. Ha'e kuery reve anha voi ou.*

* **1:6** “Nhanderuete ra'y kuery” he'ia ma hembiguai anjo kuery re ijayvu vy.

⁷ Ha'e ramo SENHOR oporandu anha pe:

— Magui tu reju?

Anha ombovai SENHOR:

— Yvy ha'e javi rupi aikoague gui aju — he'i.

⁸ SENHOR oporanduve ju anha pe:

— Rexa pota pa xerembiguai Jó re? Mba'eta yvy re jipoi avave rei ha'e va'e ramigua anhetẽ rupi ipy'a ha'e heko porã va'e, Nguuete renonde ojererokyjea rupi vy mba'emo vai gui ojepe'a va'e — he'i.

⁹ Ha'e ramo anha aipoe'i SENHOR pe:

— Jó nda'u rive teve nguete renonde ojererokyjea rupi oiko?

¹⁰ Mba'eta ndee ma repena porã hexe, hoo re ha'e opa mba'e oguereko va'e re guive. Ha'e rami vy opo py ojapo va'e rei remoingo porã, ha'e rejapo mba'emo yvy re oguereko va'e hetave ovy aguã rami.

¹¹ Ha'e rami teĩ emokuave'ẽ ndepo, ha'e ixugui eipe'apa opa mba'e oguereko va'e. Ha'e rami vy rexa 'rã nerenonde py ijayvu vai rã nderovai — he'i.

¹² Ha'e rã SENHOR aipoe'i anha pe:

— Ma'ẽ, Jó oguereko va'e ha'e javi ma ndepo'akaa py oĩ, ha'e rã hexe anho ta'vy emoĩ eme ndepo — he'i. Ha'e ramo SENHOR renonde gui anha oo ju.

Jó ojexavaia py teĩ ndojejavyyiague

¹³ Peteĩ ára, ta'y kuery guyke'y jypygua ro py okaru ha'e vinho oy'u okuapy.

¹⁴ Ha'e gui Jó-a py ou peteĩ hembiguai aipoe'i va'e:

— Vaka kuery reve yvy roikaraĩ, ha'e kuery katy'i rupi mburika kuery avi okaru jave

¹⁵ ore kuery re sabeu kuery ou xapy'a vy oguera-aapa. Ha'e rami vy nerembiguai kuery ikuai va'ekue ojukapa kyxé py. Xee anho'i aa jepe, ndevy pe amombe'u vy aju — he'i.

¹⁶ Ha'e va'e ijayvu teri reve ou amboae ju. Ha'e vy aipoe'i:

— Tata Nhanderueete-a guigua yva gui ho'a vy oapypa ra'e vexa'i ha'e nerembiguai kuery ikuai va'ekue. Ha'e vy omomba. Xee anho'i aa jepe, ndevy pe amombe'u vy aju — he'i.

¹⁷ Ha'e va'e ijayvu teri reve ou amboae ju. Ha'e vy ha'e va'e aipoe'i:

— Caldeu kuery mboapy henda rupi nhomboja'o vy camelo kuery re ou vy ogueraapa ra'e. Ha'e vy ojukapa nerembiguai kuery kyxé py. Xee anho'i aa jepe, ndevy pe amombe'u vy aju — he'i.

¹⁸ Ha'e va'e voi ijayvu teri reve ou amboae. Ha'e vy aipoe'i:

— Ndera'y ha'e nderajy kuery tujave va'e ro py okaru ha'e vinho oy'u okuapy jave

¹⁹ tekoa e'ÿa katy gui yvytu atã opu'ã ouvy vy oo re ojeapi jova-jovai katy gui. Ha'e ramo ha'e kuery áry ho'a ramo omanomba. Xee anho'i aa jepe, ndevy pe amombe'u vy aju — he'i.

²⁰ Ha'e ramo Jó opu'ã vy omondoro oao, onhopĩ oakã ha'e ipukupa oupy yvy rupi. Nhanderueete omboete vy

²¹ aipoe'i:

— Xepire rei reve aiko'i va'ekue ha'i rye gui, ha'e xepire rei reve ju 'rã aa. SENHOR ma mba'emo me'ëa, ha'e oipe'a va'erã avi oiko. Ta'ima'endu'a porãa SENHOR rery re! — he'i.

22 Ha'e nunga ha'e javi py Jó ndojejavui, neĩ nda'ijayvui Nhanderuete ha'eve'ỹa rami joguerekoa rami.

2

¹ Peteĩ ára Nhanderuete ra'y kuery ou ju SENHOR renonde ojexa uka aguã, ha'e anha voi ha'e kuery reve ou henonde ojexa uka avi aguã.

² Ha'e ramo SENHOR aipoe'i anha pe:

— Magui tu reju?

Anha ombovai SENHOR:

— Yvy ha'e javi rupi aikoague gui aju — he'i.

³ SENHOR oporandu anha pe:

— Rexa pota pa xerembiguai Jó re? Mba'eta yvy re jipoĩ avave rei ha'e va'e ramigua anhetẽ rupi ipy'a ha'e heko porã va'e, Nguuete renonde ojererokyjea rupi vy mba'emo vai gui ojepe'a va'e. Ha'e ma oĩ atã ha'evea rami oikoa py, hovai apu'ã vy amomba rive aguã rami ndee xeapoxe teĩ — he'i.

⁴ Ha'e ramo anha aipoe'i SENHOR pe:

— Opire ha'e javi'i ha'vy tome'ẽ, mba'eta avakue opa mba'e oguereko va'e ome'ẽ 'rã guekove rekovia.

⁵ Ekuave'ẽve ju ha'vy, ikãgue ha'e ho'o re epoko. Ha'e rami vy rexa 'rã nerenonde py nderovai ijayvu vai rã — he'i.

⁶ SENHOR aipoe'i anha pe:

— Ma'ẽ, ndepo'akaa py amboaxa, va'eri ejuka eme ta'vy — he'i.

⁷ Ha'e gui SENHOR-a gui anha oo vy omomba'eaxy Jó ai vaikue py, ipy mbyte guive ijapyte peve.

⁸ Ha'e ramo Jó oguapy oiny tanhimbu áry, ha'e vy ojopy peteĩ nhae'ũ ra'ykue onhekaraĩ aguã.

⁹ Ha'e gui ta'yxy ou vy aipoe'i ixupe:

— Reĩ atã teri va'e ty'y ha'evea rami reikoa py? Ndeayvu vai na Nhanderuete re, ha'e gui emano.

¹⁰ Ombovai:

— Oikuaa ve'ỹ rei va'e rami ndeayvu. Nhanderuete gui iporã va'e anho ri ty'y jajopy 'rã, ha'e rã iporã e'ỹ va'e ma ndajajopyi avi 'rã teve? — he'i. Ha'e ramia ha'e javi py Jó ndojejavyi oayvu py.

¹¹ Ha'e gui ma mboapy Jó irũ kuery mba'emo vai hexe oikoague oendu vy peteĩ-teĩ ou guekoa gui: Temã pygua Elifaz, Sua pygua Bildade ha'e Naamá pygua Zofar. Ha'e va'e kuery jogueroayvu vy Jó oĩa katy jogueru omombaraete ha'e ombopy'a porã aguã.

¹² Mombyry rupi teri ha'e kuery oma'ẽ jogueru vy ndoexa kuaai okuapy. Ha'e rami vy onhendu ratã ha'e ojae'o okuapy. Ha'e vy peteĩ-teĩ oao puku omondoro, ha'e yvate rami oakã áry rupi omombo-mombo yvy ku'i.

¹³ Ha'e rami vy hexeve oguapy okuapy yvy py. Sete ára ha'e sete pytũ re ikuai va'eri peteĩve hexeve nda'ijayvui peteĩ ayvu py ma voi, haxy ete va'e oendua oexa vy.

3

Jó otui'iague ára re ijayvu vaiague

¹ Ha'e va'e rire Jó ae ijayvu. Ha'e vy ijayvu vai otui'iague ára re.

² Ha'e vy aipoe'i:

³ — Xetui'iague ára ndoikoi ma voi va'e rire,

- ha'e va'e pytũ “Ixy oguereko peteĩ ava'i”, 'ea va'e avi.
- 4 Ha'e va'e ára pytũmba va'e rire,
Nhanderuede yvate gui nopenai ramo,
yvate oĩa gui omoexakã e'ỹ va'e rire.
- 5 Pytũ reia ha'e kuaray'ã manoa anho oĩ va'e rire,
hi'áry rupi araipa va'e rire guive.
Ha'e va'e ára omoũmba va'e rire opa marã rei.
- 6 Ha'e va'e pyávy re ma pytũ ete va'e omo'ã va'e rire.
Ma'etỹ re ára mboae ikuai va'e rami
toguero vy'aave eme.
Ha'e va'e jaxy pe “Jaxy ikuai va'e regua”
ta'eave eme.
- 7 Ha'e va'e pytũ imemby e'ỹa va'e rire,
ha'e va'e py nonhenduai va'e rire ovy'a va'e.
- 8 Ijayvu vai kuaa va'e kuery ma ha'e va'e ára re
ijayvu vai ma va'e rire,
vixo vaikue ye'ẽ rupigua momyĩ kuaa kuery
ae.
- 9 Tá, ha'e va'e pytũ jaxy-tata ko'ẽ mbijarã ndo-
jekuaai va'e rire,
ha'e hendy va'e oarõmby ndojekuaai va'e rire.
Ko'ẽ rai jave ko'ẽ oexaxe va'e kuery ndoexai
ma voi va'e rire.
- 10 Mba'eta ha'e jave py nombotyí raka'e ha'i ryepy
rokẽ,
xerexa py ajexavaia aexa e'ỹ aguã.
- 11 — Mba'e re tu xee namanoi raka'e xeryru'í
pyve?
Mba'e re tu ha'e va'e gui aiko'í vy ndax-
eayvu'ẽvei?
- 12 Mba'e re tu oiko raka'e o'u áry xekuavãarã?
Mba'e re tu oĩ ikã xemokambuarã?

- 13 Mba'eta ha'e va'e ndoikoi va'e rire aỹ apytu'u porã rei 'rãgue.
Ake ramo xevy oĩ 'rãgue apytu'u aguã,
- 14 huvixave ha'e nhomongeta va'ety yvy re ikuai va'ekue
onhono porãa aguã ojapo ma voi va'ekue py itui va'e rami,
- 15 ha'e rami e'ỹ vy yvatekueve ouro ha'e prata oguereko va'ekue py
ngoo omonyẽ va'ekue itui va'e rami,
- 16 ha'e rami e'ỹ vy hyru'i py oĩ va'e ojuka nhemi va'e rami xee ndaikoi ma voi va'e rire,
kyrĩ'i va'e hexakãa peteĩgueve oexa e'ỹ va'e rami.
- 17 Ha'e py ma ha'eve'ỹa rami ikuai va'ekue nanho-moangekovei ma 'rã.
Ikane'õ va'ekue guive ikane'õgua nho 'rã ha'e py.
- 18 Ha'e py ma escravo-rã ogueraa pyre ikane'õgua 'rã okuapy,
herekoa kuery ayvu nonhenduvei ramo.
- 19 Ha'e py yvyĩgueve ha'e yvatekueve ikuai va'ekue itui pavẽ 'rã,
tembiguai ikuai va'ekue voi opatõ pe ve'ỹ ma 'rã ikuai.
- 20 — Mba'erã tu iporiaukue ojapoa ri hendy va'e oexa riae aguã rami?
Mba'erã tu ikueraí va'e okuave aguã rami ojapoa?
- 21 Ha'e kuery ma omano aguã anho oarõ okuapy, ha'e rã novaẽi.
Ha'e kuery omano aguã oekave 'rã okuapy hepyve va'e onhomi mbyre oekaa rupi yvy ojo'o va'e gui.

- 22 Ha'e kuery ma onhono porãa rã ovy'a 'rã okuapy, oguerovy'a rei 'rã yvykua py ovaẽ vy.
- 23 Mba'erã tu avakue pe oexa ukaa 'rã hexakã va'e haperã oikuaa uka e'ỹ re?
Mba'eta Nhanderujete ojoko 'rã joa katy gui e'ỹ-e'ỹ.
- 24 Mba'e re tu xee ha'u va'erã 'rãgue py ajou xepytuê atã aguã,
ha'e yy onhoẽ va'e rami ajae'o ete aguã?
- 25 Mba'eta akyjea ou ma xe'áry,
aexa'ãa oiko ma xere.
- 26 Ndapytu'uvei, ñã rivevei, ñeĩ naxekane'õgua kuaavei,
xepy'a reta rei aguã anho ou ramo — he'i.*

4

Jó pe Elifaz ijayvu eteague

- ¹ Ha'e ramo Temã pygua Elifaz ombovai. Ha'e vy aipoe'i Jó pe:
- ² — Xapy'a rei amongue ndevy ijayvu ramo nerendu 'rã ri ty'y?
Ha'e rami avi mava'e tu ojejoko 'rã ijayvu e'ỹ aguã?
- ³ Ma'ẽ, ndee ma mbovy e'ỹ rei rekombo'e va'ekue, ha'e ipo kangy va'e remombaraete kuerei va'ekue.
- ⁴ Ndeayvua py reipytyvõ va'ekue onhepyxanga va'e kuery,

* **3:26** Jó ndoikuaai raka'e mba'e re pa ojexavaia. Ha'e rami vy ndovy'aia rupi ijayvu Nhanderujete re. Ha'e gui opaa py Nhanderujete ijayvu ixupe omo'arandua rupi, capítulo 38 guive 40 peve, ha'e rã Jó ma nda'evei ramo ha'e rami ijayvuague re.

- ha'e remombaraete ju va'ekue henapy'ã kangy va'e.
- ⁵ Ha'e rã aỹ ma ndere ju ha'e nunga ou ramo ndee nerenduxei 'rã.
Ndee rejexavai vy nanderekorãvei.
- ⁶ Nhanderuete renonde rejererokyjea rupi ve'ỹ ri ty'y rejerovia,
rearõ reikovya ha'e ndereko porãa rupi ve'ỹ ri ty'y reiko?
- ⁷ — Nema'endu'a pota ke: Ojejavy e'ỹ va'e pa okanhy 'rã?
Mamo tu heko porã va'e omombaague?
- ⁸ Xee aexaa rami, mba'emo vai nhotỹare kuery ma ha'e nungakue ae ju 'rã omono'õ.
- ⁹ Nhanderuete ipytuẽ ramo rive ha'e kuery ikuai axy 'rã.
Opoxya rupi oipeju rã okanhymba 'rã.
- ¹⁰ Ha'e ramo guary kuery voi inharõ teĩ okyrirĩ 'rã okororõa gui,
guary ra'y kuery raĩ guive opẽmba 'rã.
- ¹¹ Ha'e rami vy guary kuery ikangy 'rã oje'oivy mba'eve ndojukavei vy.
Guary kunha ra'y kuery voi opa rupi 'rã oaĩmba.
- ¹² — Peteĩ ayvu aendu xee ae'ia py omombe'ua rã.
Haxy'i py aendu kuaa xeapyxa py ijayvua mbegue rã.
- ¹³ Pyávy, ajexa ra'ua re aikuaa pota ete reve,
avakue oke vaipa jave
- ¹⁴ ou karamboae xemondyi ha'e xemboryryi-paarã.
Xekãgue eteve voi oryryipa.
- ¹⁵ Ha'e ramo peteĩ nhe'ẽ oaxa xerenonde rupi.

- Ha'e rami vy ojapo xe'a xerete rupi ikuai va'e opu'ãmba aguã rami.
- 16 Ha'e va'e opyta ho'amy va'eri ndaexa kuaai hova.
Peteĩ mba'e rive ojekuaa aexaa py.
Jypy nonhendui mba'eve. Ha'e gui ma aendu peteĩ aipoe'i va'e:
- 17 “Imarã va'e kuery nda'u heko porã 'rã Nhanderuete renonde?
Avakue nda'u iky'a e'ỹ va'e 'rã oiko imoin-goare renonde?
- 18 Ma'ẽ, Nhanderuete ma guembiguai kuery re ndojeroviai 'rã.
Mba'eta guembiguai anjo kuery re eteve voi oikuaa teko vai oĩa.
- 19 Ha'e rã yapo guigua py hoo va'e re katuve ma.
Ha'e kuery ma vvyku'i gui rive ojapo pyre,
ha'e tanambi rami rive ju 'rã omou'ũa.
- 20 Aje'ive ha'e kuery itui'i 'rã, ha'e gui ka'arukue ju omombaa 'rã.
Okanhy 'rã raka'e rã peve guarã, avave rei oikuaa pota e'ỹ re.
- 21 Ha'e kuery rekove oipe'aa ramo omano 'rã 'arandua oupity e'ỹ re”, he'i.

5

Jó Nhanderuete oeka aguã re Elifaz ijayvuague

- 1 — Ejapukai aỹ! Ha'e rami teĩ oiko ri nda'u nerenduarã?
Mava'e anjo iky'a e'ỹ va'e pe tu renhepytyvõ uka ta?
- 2 Mba'eta hi'arandu e'ỹ va'e ipoxya ae ombovaipa 'rã.
Inhakã porã e'ỹ va'e ivaia rive 'rã ojuka.

- ³ Xee ma aexa porã hi'arandu e'ỹ va'e onhemoingo porã merami ramo.
Ha'e rami teĩ are'ỹ'i re aikuaa hoo oĩa ayvu vaipy oikoa.
- ⁴ Ta'y kuery voi mombyry ikuai ipytyvoarã gui.
Tetã kora rokẽ py ha'e kuery ojexa uka rã ombopagaa,
heraa jepearã ndoikoi ramo.
- ⁵ Ha'e kuery onhotỹ va'ekue ma ijajupa rã ikaruai va'e kuery ho'upa rive 'rã,
juu mbyte rupi henhoĩ va'ekue voi oipe'apa 'rã.
Ha'e mba'emo oguereko va'ekue ma oikuaa pota rei va'e kuery omokanhymba 'rã.
- ⁶ Mba'eta teko axy ma vvyku'i gui rive ndoikoi,
vyv gui e'ỹ henhoĩ jajexavai aguã.
- ⁷ Ha'e rami 'rãgue py avakue ojexavai aguã rami ae 'rã itui'i,
tapyĩ gui tata raviju yvate katy ae 'rã ovevea rami.
- ⁸ — Ha'e gui xee va'e rire ma aeka 'rãgue Nhan-deruete,
ixupe anho amboaxa 'rãgue xereko.
- ⁹ Mba'eta ha'e ma ojapo 'rã mba'emo tuvixa va'e oikuaa pyrã e'ỹ,
ha'e nhomondyipaarã omombe'u kuaa pyrã e'ỹ.
- ¹⁰ Ombo'oky 'rã vvy áry rupi,
omoakỹ 'rã mba'ety ikuai va'e.
- ¹¹ Ha'e rami vy ogueraa jepe 'rã vvyĩgue'i peteĩ henda yvatea py,
ojae'o va'ekue oiko porãa rupi ovy'a nho aguã.

- 12 Ha'e rã jokorea kuery onhembopy'aa ma ha'e ombovaipa 'rã,
 opo py ojapoxe va'ekue ndojapo kuaai aguã.
- 13 Ombo'a 'rã oikuaapave va'e nhombotavya py ae.
 Ha'e ramo oikuaapa va'e onhembopy'aague opa rive 'rã.*
- 14 Ha'e kuery ma ara py teĩ ojou 'rã pytũa anho,
 kuaray mbyte jave teĩ pytũ rupi merami ikuai,
 opovyvy 'rã oje'oivy.
- 15 Nhanderuede ma jogueraa jepe 'rã ha'e kuery juru gui kyxe oẽ va'e gui,
 ipo'akave va'e po gui ogueraa jepe 'rã ojexavai va'e.
- 16 Ha'e rami rã oĩ 'rã iporiaukue'i oarõ okuapy aguã,
 ha'e rã joapo vaia kuery ma okyrirĩmba 'rã.
- 17 — Ovy'a ete 'rã avakue Nhanderuede omo'arandu va'e.
 Ha'e nunga rupi endu rive eme Ipo'akapave va'e nemo'arandu rã.
- 18 Mba'eta ha'e ma nhomboai 'rã, ha'e gui ha'e ae ju oipoano 'rã.
 Nhomomba'eaxy 'rã, ha'e gui opo py ae ju 'rã omonguera.
- 19 Seis-kue rejexavaia gui ha'e ndereraa jepe 'rã,
 ha'e sete-a py voi mba'emo vai nanderupityi 'rã.
- 20 Karuai py teĩ ndereraa jepe 'rã remano aguã gui,
 joe opu'ãa py guive ndereraa jepe 'rã kyxe po'akaa gui.
- 21 Nderepy 'rã ayvu vai gui,

* 5:13 1 Coríntios 3.19

- ha'e ramo mba'emo mbovaipaarã ovaẽ rã
 rexa teĩ nderekyjei 'rã.
- 22 Mba'emo mbovaipaa ha'e karuai oiko rã repuka
 'rã,
 vixo ka'aguy regua gui guive nderekyjei 'rã.
- 23 Mba'eta yvy rupi ita ikuai va'e reve voi rejapo 'rã
 peteĩ rami ikuai porã aguã,
 mymba yvy regua voi ndereve ikuai 'rã peteĩ
 rami.
- 24 Reikuaa 'rã ndero py mby'a porã oĩa,
 ha'e mba'emo rereko va'e ikuaia rupi reikuaa
 pota reovy rã ndoatai 'rã mba'eve.
- 25 Reikuaa avi 'rã neramymino kuery heta 'rãa,
 ndeguigua kuery yvy re jai rogue ikuai va'e
 rami 'rã heta.
- 26 Ndetuja'i jave teĩ nembaraete reve 'rã reo yvyra
 rupa py,
 trigo ojokua pyre hi'ára py porã omono'õa
 rami.
- 27 — Ma'ẽ, ha'e nunga re roikuaa pota rã ha'e rami
 ae.
 Ejapyxaka ndee voi, ha'e nunga re eikuaa
 pota avi reiko porã aguã — he'i.

6

Jó onhemboeko porãa rupi ijayvuague

- 1 Ha'e ramo Jó ombovai:
- 2 — Ai! Xeayvua re anhetẽ oikuaa potaa va'e rire,
 ha'e mba'emo opejaa py xeporiaua opejaa
 va'e rire
- 3 ha'e va'e ma anhetẽ ita ku'i ye'ẽ rembe rupi ikuai
 va'e gui ipoyive 'rãgue.
 Ha'e nunga rupi ae xevai reve xeayvu va'ekue.

- 4 Mba'eta Ipo'akapave va'e ma guembiporu hu'y
 py xenhyvõmba,
 ha'e ramo xenhe'ẽ py aendu veneno ramigua.
 Xerovai meme Nhanderueete ombou
 xemongyjaarã.
- 5 Mburika'i yvy'ãa rupigua nda'u nhuũ re okaru
 reve onhe'ẽ 'rã teve?
 Vaka kuery nda'u onhe'ẽ 'rã okaru porãa py?
- 6 Juky e'ỹ re teve ja'u 'rã he'ẽ e'ỹ va'e?
 Tyrã uru rupi'a xiãa re oĩ 'rã teve heea?
- 7 Xenhe'ẽ py nda'uxei va'ekue
 aỹ ajeguaru reve teĩ ha'u.*
- 8 — Nhanderueete ajerurea ojapo va'e rire,
 aipota va'e ha'e omoingo va'e rire!
- 9 Nhanderueete pe ha'eve va'e rire xemokanhy voi
 aguã,
 opo oupi vy xejuka ete aguã!
- 10 Ha'e nunga oiko ma va'e rire xepy'a guaxu
 'rãgue,
 haxy aendu temaa py teĩ apo-apo 'rãgue avy.
 Mba'eta xee ma Iky'a e'ỹ va'e ayvu rovai
 xeayvu va'e'ỹ.
- 11 — Mba'e tu arõve ta, xembaraete vy e'ỹ?
 Mba'erã tu aikove riae ta, amano aguã rami
 tema aiko vy?
- 12 Xembaraetea nda'u ita rami hatã va'e?
 Xero'o nda'u overa va'e guigua rami hatã va'e?
- 13 Any! Naendui ae xepytyvõarã.
 Xegui oipe'apaa ma xembaraeterã va'ekue.
- 14 — Ojexavai va'e pe irũ kuery omboaxya'i oexa
 uka va'e rire,

* **6:7** Apy tembi'u hee e'ỹ va'e re Jó ombojoja, ojexavaia re ijayvu vy.

- Nhanderuete renonde ojererokyjea gui
ojepe'a e'ỹ rã.
- 15 Ha'e rã xeryvy kuery ma anhetẽ rupi e'ỹ xerereko.
Ha'e kuery ikuai peteĩ yakã oxyry atã vy
hembe rupi oĩa rami
- 16 yro'y ogueroxyry reve,
yro'y apĩ hyku ovy jave,
- 17 ha'e rami teĩ haku jave oxyry atã va'ekue typa
rive va'e rami,
ndaevovovei ha'e oxyryague rupi ndoxyryvei
va'e rami.
- 18 Ha'e ramo uguata va'e kuery yy rekaa rupi
ojepekuavo 'rã jogueravy tape oo aguã
va'ekue gui,
ha'e vy tekoha e'ỹa katy oje'oi vy omanomba 'rã
ha'e py.
- 19 Temá yvy gui uguata va'e kuery oeka teĩ yy
oxyry atã va'e,
Sabá gui uguata va'e kuery voi iporiaupa 'rã
yy re.
- 20 Yy oĩ aguã re ojerovia va'ekue oxĩmba 'rã okuapy.
Oxyryague py ovaẽ vy ndoikuaavei rei 'rã
okuapy.
- 21 Ha'e rami ae peẽ kuery voi xeivy pe mba'everã
ovare e'ỹ va'e pendekuai.
Mba'eta ajexavai rã pexa vy penhemondyipa
rive.
- 22 Xee nda'u aipoa'e: “Peme'ẽ ke mba'emo xeivy”,
ha'e teve?
Tyrã pa “Peme'ẽ mba'emo pereko va'e xepytyvõ aguã”,
ha'e teve?
- 23 “Xereraa jepe ke xemoingo axya po'akaa gui”,

- e'ỹ vy “Xerepy ke porayvu e'ỹ va'e kuery po
gui”, ha'e teve pēvy?
- 24 — Xerekombo'e na, ha'e rã xee akyrirĩ 'rã.
Pemombe'u porãve na mba'e nunga py pa
ajejavyague.
- 25 Anhetê ayvu ha'evea ramigua ma oenduxe vai
pyrã meme!
Ha'e rã peẽ kuery ma mba'erã tu pendeayvu
ete xevy?
- 26 Peẽ kuery xemongetaxe ri ty'y xeyvua re,
peteĩ ndaekorãvei va'e yvytu pe rive ijayvu
va'e rami xeyvu rire?
- 27 Tyre'ỹ kuery re teve pexa 'rã xorteá,
ha'e pejogueroayvu 'rã teve peneirũ repyrã
re?†
- 28 Ha'e gui aỹ peẽ kuery xemboaxy'i ri vy pema'ẽ
porã xere,
ha'e pexa penerenonde ndaxeapua.
- 29 Peikuaa pota ju ke, ajerure pēvy, ha'eve'ỹa rami
xekuaa e'ỹ aguã.
Peikuaa pota ju, ha'e vy peikuaa 'rã ha'evea
rami aikoa.
- 30 Xeyvua py teve ha'eve'ỹa ramigua pendu?
Xejuru py ha'eve'ỹ va'e re xeyvu va'e rire
nda'u xee voi ndaikuaai 'rãgue teve?

7

Nhanderuete pe Jó ijayvuague

- 1 — Yvy re avakue ojexavai aguã rami e'ỹ teve
ikuai?

† 6:27 Apy Jó ijayvu oirũ kuery nomboaxyia re.

- Oikovea ára omba'eapo va'e rami e'ỹ teve
ojexavai?
- ² Escravo kuaray'ã oeka teĩ va'e rami,
ha'e omba'eapo va'e opagaa aguã oarõ va'e
rami,
- ³ xevy pe ha'e rami ae avi ome'ëa mba'erã e'ỹ aiko
aguã jaxy nhavõ re,
ha'e pytũ aiko axy aguã ome'ëa avi.
- ⁴ Anhenó vy aipoa'e: “Mbovy hora nda'u ha'eve 'rã
avy ju aguã?”
Ha'e rami teĩ pytũ ipuku ramo
xerupa rupi ajere-jere tema ajupy ko'ẽ peve.
- ⁵ Xero'o re oĩ taxo ha'e pekue vaikue.
Xepire re ipekue oĩ va'e gui ipeu jepi.
- ⁶ Xe'ára ma mba'emo mbovyvya gui ipojavave,
ha'e vy opa 'rã arõ e'ỹkue re.
- ⁷ Nema'endu'a ke xerekovea yvytu rami rive
oaxapa vyvoia re.
Xerexa ndoexavei ma 'rã iporã va'e.
- ⁸ Aỹ xerexa okuapy va'e ma ndaxerexavei ma 'rã.
Ha'e kuery rexa oxareko rei teĩ xee nda-
jekuaavei ma 'rã.
- ⁹ Arai ivaipa reve oaxa va'e rami avi
onhono porã mbyre noẽvei 'rã.
- ¹⁰ Ha'e kuery ndojevyvei 'rã ngoo katy,
ikuaiague py ae teĩ ha'e kuery re
na'ima'endu'aavei ma 'rã.
- ¹¹ — Ha'e nunga rupi ae xee ndajokoi xejuru.
Ha'e rami vy xeayvu 'rã xenhe'ẽ py ajexavaia
aendu va'e re,
anhemombe'u 'rã xerekove re ajexavaia rupi.
- ¹² Xee nda'u ye'ẽ, e'ỹ vy vixo ye'ẽ rupigua teve,
ndee xerarõ uka aguã?

- 13 Xee aipoa'e: “Xerupa py aña py avy'a 'rã,
xerupa py apytu'u 'rã ajexavaia re xeayvua
gui”, ha'e.
- 14 Ha'e rami teĩ ndee xemondyi 'rã mba'emo aexa
ra'u va'e gui,
xemongyje aexa merami va'e gui.
- 15 Ha'e nunga rupi xenhe'ẽ pe ha'eveve 'rãgue xe-
jyryvipya va'e rire.
Aiko axy 'rãgue py ha'eveve amano aguã.
- 16 Xevy pe ha'eve ma aikovea.
Raka'e rã peve xee ndaikovexei.
Xereja ha'vy, mba'eta xe'ára ma vvytu rami
rive oaxapa vyvoi.
- 17 Mba'e nunga tu avakue ikuai rejou porã aguã,
ha'e kuery re repena aguã?
- 18 Mba'eta ára nhavõ reju reikuaa pota aguã,
ha'e hora nhavõ 'rã rexa pota.
- 19 Raka'e peve tu ndereipe'ai 'rã nderexa xegui?
Raka'e peve 'rã nda'evei xerendyry amokõ
aguã?
- 20 Xapy'a rei ajejavy vy mba'e nunga ha'eve'ỹ va'e
tu ajapo ndevy,
ndee avakue re reikuaa pota va'e?
Mba'e re tu xeapo hu'y rea'anga aguã,
xejeupe ae ipoyi va'e apyta aguã rami?
- 21 Mba'e re tu neremboguei xereko vaia,
ha'e ndereipe'ai ajejavyague?
Mba'eta aỹ ha'a ta ma yvy rupi.
Ha'e va'e rire ndee xereka vy ndaxejouvei ma
'rã — he'i.

8

Nhanderuete reko porãa re Bildade ijayvuague

- 1 Ha'e ramo Sua pygua Bildade ombovai:
- 2 — Raka'e peve 'rã tu pova'e nunga re ndeayvu?
Raka'e peve 'rã tu ndejuru gui ndeayvuẽ
yvytu atã va'e rami rive?
- 3 Nhanderujete nda'u ha'eve'ỹa rami 'rã oikuaa
pota?
Ipo'akapa va'e nda'u gueko porãa rupi e'ỹ 'rã
nhanderereko?
- 4 Hovai ndera'y kuery ojejavy rire
omombo ma ojejavyague re opaga aguã py.
- 5 Ha'e rami avi xapy'a rei ndee Nhanderujete reka
rã,
ha'e Ipo'akapa va'e pe nemboaxy aguã re re-
jerure rã,
- 6 xapy'a rei nandeky'aia ha'e ndereko porãa rupi
ri reiko ramo,
are'ỹ re ha'e onhemoĩ 'rã nepytyvõ aguã,
ha'e vy nemoĩ ju 'rã ndereko porãa ojekuaa
porã aguã py.
- 7 Jypy reikoague py ma anhetẽ ne'yvyĩ'i va'ekue,
ha'e rã opaa py ma ndeyvate ete 'rã.
- 8 — Ha'e gui aỹ ma xee ajerure ndevy, eporandu
na ymagua kuery rekokue re,
eikuaa pota neramoĩ kuery ikuaiague re.
- 9 Mba'eta nhande ma kue'ive guare jaiko vy
mba'eve ndajaikuaai.
Ha'e nhande'ára yvy re jaikoa ma kuarayã
rami oaxa ovy va'e.
- 10 Neramoĩ kuery nanembo'ei ri ty'y,
ha'e kuery nanemongetai ri ty'y?
Ha'e vy ha'e kuery ae o'arandua rupi
nomombe'ui ri ty'y po rami?

- 11 Mba'eta papiro renhoĩ ma yapo py anho 'rã
yvate,
junco renhoĩ guive yy py anho 'rã oiko porã.
- 12 Ha'e va'e nunga ipyau teri reve ojayaa e'ỹ re teĩ
amboae jai rogue gui ipiru voive 'rã.
- 13 Ha'e rami ae avi ikuai Nhanderujete gui hexarai
va'e kuery ha'e javi.
Mba'eta heko vai va'e kuery mba'emo oarõ
okuapy va'e opa rive 'rã.
- 14 Ha'e kuery oĩ atã merami teĩ opa xapy'a 'rã,
ha'e kuery ojeroviaa ma nhandu kya rami
rive 'rã ivaipa.
- 15 Ikya re amongue ojeko rã oxopa 'rã.
Ha'e va'e re amongue ojopy rã ivaipa rive 'rã.
- 16 Ha'e kuery ma ikuai kuaray py mba'emo rogue
oiko porã vy
yvotyty ha'e javi rupi hoky pojava va'e rami.
- 17 Hapo ma onhemamamba 'rã ovy ita ijaty oupy
va'e áry rupi,
henhoĩ vy oike 'rã kora hi'aĩ va'e re voi.
- 18 Ha'e rami teĩ xapy'a rei oĩague gui Nhanderujete
omondoro ramo
oĩague py ae teĩ hexe na'ima'endu'aavei ma 'rã.
- 19 Ha'e rami rire hekove mba'everã ndovarei!
Ha'e gui yvy ku'i py henhoĩague gui amboae ju
'rã henhoĩ.
- 20 — Ha'e rã anhetẽ rupi ipy'a va'e kuery ma
Nhanderujete ndoejai 'rã,
nomboaxai 'rã guive heko vai va'e kuery po
py.
- 21 Ha'e ma ndejuru py omoĩ 'rã nderory nho aguã,
nerembe re omoĩ 'rã revy'a aguã.

- 22 Ha'e rã ndejoi reiare kuery ma ojee ae omoĩ rã
 oxĩmba reia.
 Heko vai va'e kuery ro okanhymba 'rã — he'i.

9

*Nhanderuete pe Jó nombovai kuaaia rami
 ijayvuague*

- 1 Ha'e ramo Jó ombovai vy aipoe'i:
 2 — Anhetẽ, xee voi aikuaa rã ha'e rami ae.
 Ha'e rami teĩ marã rami vy 'rã tu avakue
 onhemboeko porã Nhanderuete renonde?
 3 Mba'eta xapy'a rei hexeve avakue nhombojo-
 vake ramo
 mil-kue oporandua regua neĩ peteĩve ma
 nombovai kuaai 'rã.
 4 Ha'e ma opy'a py oikuaapa ha'e ipo'akapave va'e.
 Mava'e tu hexe opu'ã reiaague gui oo porã ju
 'rã?
 5 Ha'e ma oipe'a 'rã yvyty ikuai va'e oikuaa okuapy
 e'ỹ re.
 Opoxya py ombovaipa 'rã.
 6 Ha'e ma yvy omomyĩ vy oguero va 'rã oĩa gui,
 ha'e ramo iyyta oĩ va'e oryryipa 'rã.
 7 Kuaray pe ha'e ijayvu rã ndojopevei 'rã.
 Omo'ã 'rã guive jaxy-tata ikuai va'e.
 8 Ha'e ae'i oipyo va'ekue yva,
 ha'e ye'ẽ áry rupi uguata 'rã oikovy.
 9 Ha'e ma jaxy-tata apoare: Ursa, Hendy guaxu
 va'e,
 Eixu, jaxy-tata kuaray ijapu'a'ia katy ikuai
 va'e guive.
 10 Ha'e ma mba'emo tuvixa va'e oikuaapy e'ỹ apoa,
 mba'emo porã omombe'u kuaapy e'ỹ guive.

- 11 Ma'ẽ, xapy'a rei xeyvy'iry rupi ha'e oaxa rã xee ndaexai rã.
Xerenonde rupi ete oiko teĩ xee ndaikuaai 'rã.
- 12 Mba'emo ha'e oipe'a ta ramo mava'e tu ojoko 'rã?
Mava'e tu aipoe'i 'rã ixupe: “Mba'e tu rejapo?”
- 13 — Nhanderuete ma nomboaxa rivei 'rã opoxya.
Ha'e ramo henonde rupi ojero'a 'rã okuapy
Egito pygua pytyvõa kuery.
- 14 Ha'e ramo mba'exa tu xee ambovai ta?
Mba'exa tu aikuaa 'rã xeyvurã, hexeve
ajogueroayvu aguã?
- 15 Xee xereko porã va'e rire teĩ ixupe ma ndax-
eayvu kuaai 'rãgue.
Ha'e rami 'rãgue py xemboayvuarã pe ajerure
'rãgue xemboaxy aguã re.
- 16 Hery rupi ajapukai rã ombovai teĩ
xee aikuaa rã noendui 'rã ajerurea.
- 17 Mba'eta xemou'ũ yvytu atã va'e py,
ha'e mba'e re'ỹ xemoingo axyve tema.
- 18 Ha'e ndoejai xepytuẽ aguã rive.
Ha'e rami 'rãgue py xere ombou xereko ax-
yarã.
- 19 Xapy'a rei ipo'akaa re aikuaa potaxe ramo ma
ha'e aipoe'i 'rã: “Apy ma aĩ.”
Ha'e gui anhemboeko porãxe ri ramo “Mava'e
tu xerenoi?” he'i 'rã.
- 20 Xee ma heko porã va'e aiko va'e rire teĩ xeyvuu
py ae rive 'rãgue aexa uka xereko vaia.
Anhetẽ rupi xepy'a teĩ ae ma ha'e xekuaa 'rã
otekoavy va'e rami.
- 21 — Ha'e rami avi xee ma anhetẽ rupi xepy'a va'e,
xenhe'ẽ py ndajeayvuveikue py aiko,
neĩ xerekove re ae ma voi napenai.

- 22 Xevy pe ma opa mba'e peteĩ'i rami meme merami.
Ha'e rami vy aipoa'e: “Ha'e ma joo rami 'rã omomba anhetẽ rupi ipy'a va'e ha'e heko vai va'e”, ha'e.
- 23 Mba'emo vai jojuka xapy'a ramo ha'e ojojai 'rã ojejavý e'ỹ va'e ojexavai rã.
- 24 Heko vai va'e kuery po py omboaxaa ma vyv teĩ Nhanderüete omo'ã jogüerekoa kuery rova.
Ha'e'ỹ ri ha'e nunga moingoa oiko ramo mava'e tu omoingo?
- 25 — Xe'ára aikoa ma onha va'e gui oaxa pojavave. Oaxa vyvoi, ha'e rã ndaexai xembovy'aarã va'ekue.
- 26 Oaxa pojava ovy kanoã jai rogue gui ojapo pyre rami,
ha'e taguato vixó'i re ogyeý xapy'a va'e rami.
- 27 Xapy'a rei xee aipoa'e 'rã: “Xee xerexarai 'rã ajexavaia re,
ajepe'a 'rã xeporiaua gui, ha'e vy avy'a 'rã”, ha'e.
- 28 Ha'e rami va'e rire teĩ haxy aendu va'e xemongyje teri 'rãgue,
mba'eta aikuaa porã ndee xekuaa 'rã heko porã va'e rami e'ỹ.
- 29 Ha'e rami vy xembopaga 'rãe.
Ha'e ramo mba'erã tu anhea'ãve ta?
- 30 Xapy'a rei yro'y rykukue py ajau,
ha'e kavõ py xepo aiky'a'o
- 31 teĩ ndee yapo py ju 'rã xemombo.
Ha'e ramo xeaó ae voi ojapo 'rã xegui ojúaruá aguã rami.

- 32 Mba'eta Nhanderuete ma xee ramigua ava e'ỹ oiko.
 Ha'e rami e'ỹ va'e rire xee ambovai 'rãgue oremboayvu aguã katy rojoguera rupi ma voi.
- 33 Ndoikoi orembyte
 ore mokoïve re opo omoĩ va'erã.
- 34 Xe'áry rupi gui vyvra po'i'i ha'e oipe'a,
 ha'e naxemongyjevei ma va'e rire
- 35 ha'eve 'rãgue akyje e'ỹ re xeayvu aguã.
 Ha'e rami e'ỹ rã nda'evei xevy.

10

Nhanderuete rovai Jó ijayvuague

- 1 — Xenhe'ẽ py ndarovy'avei ma xerekove.
 Xeayvu 'rã ndavy'aia ha'e javi re,
 xenhe'ẽ py ajexavaia aendu reve 'rã xeayvu.
- 2 Aipoa'e 'rã Nhanderuete pe: “Xembopagave eme.
 Eikuaa uka porã ke mba'emo vai xere rejou va'e.
- 3 Ndee nda'u xembojexavaixe vai ri?
 Mba'eta reja merami neremimoingo ndepo py ae rejapo va'ekue.
 Tyrã pa heko vai va'e kuery onhembopy'aa rive rejou porãve?
- 4 Ndee voi teve to'o guigua nderexa va'e?
 Avakue oexaa rami ae avi teve ndee voi re-joexa?
- 5 Imarã va'e kuery oikoa ára rami teve nde'ára voi oĩ?
 Ha'e ndee reikoa ma'etỹ teve avakue oikoa ma'etỹ rami,
- 6 xereko vaia re reikuaa pota aguã,

- ha'e ajejavya re rexa pota aguã?
- 7 Ndee ma reikuaa porã ojevavy va'ety e'ỹ aikoa.
Ha'e rami teĩ ndoikoi ndepo gui xereraa je-
pearã.
- 8 Ndepo py ae xemboypy ha'e xeapopa va'ekue.
Aỹ ma xemombaxe ju.
- 9 Nema'endu'a ke yapo gui rive xeapoague re.
Ha'e rã aỹ ta'vy yvy ku'i ju xemoingoxe?
- 10 Kamby rami e'ỹ teve renhoẽ xerekove,
ha'e kamby kekue rami rive teve xeapo?
- 11 Xepire ha'e xero'orã py xemonhemonde,
ha'e gui xekãgue ha'e xerajyrã reipopẽ
va'ekue.
- 12 Xerekoverã reme'ẽ va'ekue ndeporayvua rupi,
ha'e xere repenaa rupi xerarõ va'ekue.
- 13 Ha'e nunga renhomi nekuraxõ py.
Va'eri aikuaa porã po rami renhembopy'aa.
- 14 Xapy'a rei ajevavy ramo ndee reikuaa pota 'rã.
Ha'e rami vy neremboguei 'rã xereko vaiague.
- 15 Xapy'a rei xereko vai ramo nda'evei ete 'rã xevy!
Ha'e rami avi xereko porã vy ma nda'evei avi
xeakã amopu'ã aguã,
mba'eta axĩmba reve anho aexa
xeporiaukuea.
- 16 Mba'eta xeakã amopu'ã ramo ndee xembo'a 'rã
guary inharõ va'e rami.
Ha'e vy xerovai rexa uka ju 'rã ndepo'akapaa.
- 17 Rembou ju 'rã xerovai ijayvu va'erã,
ha'e remboeta 'rã xerovai ndevaia.
Mba'emo vai anho rembou 'rã xere opu'ã
va'erã.
- 18 Mba'erã tu ha'vy xerenoẽ raka'e ha'i rye gui?
Ai! Avave xerexa e'ỹ re amano ma voi va'e rire

- 19 xee ndaikoi ma voiague rami 'rãgue aĩ,
 ha'e xeryru'i py aĩa guive xereraa 'rãgue xen-
 hono porãa aguã katy.
- 20 Mbovy'i e'ỹ teve oĩ xe'ára?
 Epytu'u ke ha'vy, xereja,
 xapy'a'i ri jepe xekane'õgua aguã,
- 21 ha'e xee aa e'ỹ mbove peteĩ henda ha'e gui ajevuy
 ju e'ỹa katy,
 yvy pytũa ha'e manoa'ã oĩa py,
- 22 yvy huũ reia, pytũ etea,
 yvy manoa'ã ha'eve'ỹa ramigua anho oĩa,
 hendy va'e eteve voi pytũa py”, he'i.

11

Jó ojevavya rami Zofar ijayvuague

- 1 Ha'e ramo Naamá pygua Zofar ju ombovai:
- 2— Nanembovaiai 'rã ri ty'y po rami ndeayvu reta
 rei rã?
 Ha'evea rami teve reiko ndeayvu kuaa etea
 py?
- 3 Ndeayvu reta rivea gui teve avakue okyrirĩ 'rã?
 Ha'e rã ndee rejojai 'rã teve avave rei
 nemoxĩmbaa ju e'ỹ re?
- 4 Mba'eta aipo're: “Xee ma anhetẽgua meme
 aikuaa va'e,
 ha'e nerenonde iky'a e'ỹ va'e aiko”, 're
 va'ekue.
- 5 Ai! Nhanderuete ijayvu ma va'e rire,
 nderovai ojuru oipe'a va'e rire,
- 6 omombe'u porãve 'rãgue 'arandua ndoikuaa ukai
 teri va'e,
 mba'eta hi'arandua ma anhetẽ va'e meme, joo
 rami e'ỹ-e'ỹ oikuaa uka teĩ.

- Ha'e rami teĩ reikuaa pota pova'e re:
 Amongue henda py Nhanderujete neĩ
 ndoikuaa potai rejevava ha'e javi re.
- 7 — Ndee teve reikuaa 'rã Nhanderujete mba'emo
 oikuaa uka e'ỹ va'e?
 Reikuaa pota ta teve Ipo'akapa va'e re oĩ va'e
 ha'e javi re?
- 8 Mba'eta hi'arandua ma yvatea rupi peve oo.
 Mba'e tu ndee rejapo kuaa ta?
 Hi'arandua ma yvykua vaikue gui ipy pukuve
 va'e.
 Mba'e tu ndee reikuaa ta?
- 9 Ko yvy gui eteve voi ipukuve va'e,
 ha'e ye'ẽ gui ipyve va'e.
- 10 Xapy'a rei ha'e oaxaa rupi amongue ombo'a vy
 omboayvu aguã katy ogueraa ta ramo mava'e
 'rã tu ojoko?
- 11 Mba'eta ha'e ma oikuaa avakue ovare e'ỹ va'e
 ha'e javi,
 oexa pota e'ỹ re oexa ma voi 'rã heko vaia.
- 12 Ha'e gui ava hi'arandu e'ỹ va'e onhemoingo
 kuaa 'rã teve hi'arandu va'e?
 Mburika'i yvy'ã rupigua ra'y ava ojeapo kuaa
 ramo mae ha'e nunga ha'eve.
- 13 — Xapy'a rei nekuraxõ rerova vy
 Nhanderujete pe ndepo reupi,
- 14 xapy'a rei ndepo py rejapo vaiague mombyry
 remombo,
 ha'e ndero gui ha'eve'ỹa ramigua reipe'a vy,
- 15 ha'e rami vy mae nderova reupi 'rã ndeky'a e'ỹ
 reve,
 ha'e reĩ atã 'rã mba'eve nemongyjeve e'ỹ re.
- 16 Ha'e rami vy nderexarai 'rã rejexavaiague re,

- ha'e nungakue re nema'endu'a teĩ yy oxyry
ovy va'ekue re rami rive.
- 17 Reikoa ma kuaray mbyte jave hexakãa gui hex-
akãve 'rã.
Pytũ oĩa py teĩ ko'ëa rami 'rã ndevy.
- 18 Renhenhandu porã 'rã, mba'eta oĩ ju 'rã rearõ
reikovy aguã.
Ndeyvýry rupi rema'ẽ ma vy reke porã 'rã.
- 19 Renheno rejupy ramo avave rei nanemondyi
'rã.
Heta 'rã ou ndevy onhepytyvõ uka vy.
- 20 Ha'e rã heko vai va'e ma ndaexa pyxovei 'rã,
ha'e kuery onhemi aguã va'ekue ivaipa 'rã.
Ha'e kuery oarõ okuapya ma ojeapo 'rã inhe'ẽ
okanhy aguã rami rive — he'i.

12

Oirũ kuery ijayvuague Jó ombovaiague

- 1 Ha'e ramo Jó ombovai:
- 2 — Peẽ kuery anho ma nhi'ã avakue peiko,
ha'e pemanu ramo ndoikovei 'rã hi'arandu
va'e.
- 3 Ha'e rami avi xee voi peẽ rami xe'arandu va'e.
Xee ma pendegui xe'yvyĩve va'e'y.
Mava'e tu ndoikuaai 'rã ha'e ramigua?
- 4 Ha'e gui xee ma xeirũ kuery xejojai rei va'e aiko,
Nhanderuede pe ajapukai rã xembovai teĩ.
Mba'eta heko porã ha'e ha'eva rami ikuai
va'e ma ojojai rei pyrã meme ae ikuai.
- 5 Iporiau e'ỹ va'e kuery oikuaa rã iporiaukue'i ojou
vaipy ikuai.
Ha'e rami vy ha'e kuery omoanha-anha 'rã
ho'a rai'i va'e oityxe vy.

- 6 Porayvu e'ỹ va'e kuery ikuaia py ovy'apa rei 'rã,
 Nhanderuete re ijayvu rei va'e kuery ma iporiau e'ỹ va'e meme merami.
 Ha'e kuery ngueterã rami oguereko opo mbaraetea rive.
- 7 — Ha'e rami teĩ eporandu na aỹ mymba ikuai va'e pe.
 Ha'e rã ha'e kuery nembo'e 'rã ha'e nunga re.
 Guyra oveve va'e pe reporandu rã ha'e kuery oikuaa uka 'rã ndevy.
- 8 Ha'e rami e'ỹ vy eporandu na yvy pe,
 ha'e ramo nembo'e 'rã.
 Pira ye'ẽ rupigua voi omombe'u porã 'rã ndevy.
- 9 Mava'e nda'u ha'e va'e kuery regua ndoikuaai 'rã SENHOR opo py ha'e nunga ojaopopague?
- 10 Mba'eta opo py oguereko guemimoingo kuery ha'e javi,
 avakue ha'e javive nhe'ẽ guive.
- 11 Xeapyxa py nda'u naendu kuaa potai 'rã ayvu aendu va'e,
 xejuru py tembi'u heea aendua rami avi?
- 12 Tyrã pa tujakue'i re anho teve oĩ 'arandua?
 Oikove puku va'ekue re anho teve oĩ mba'emo oikuaa aguã?
- 13 — Any! Nhanderuete re ae oĩ 'arandua ha'e mbaraetea.
 Hexe ma oĩ nhomongeta ha'e mba'emo oikuaapa aguã.
- 14 Mba'emo ha'e oity va'ekue ma nomopu'ãavei 'rã.
 Nhuã py ha'e ombo'a va'ekue avave rei ndoipe'a kuaai 'rã.
- 15 Yy ha'e ojoko ramo opa mba'e ipirupa 'rã.

- Ha'e rã yy ha'e ombou ramo ombovaipa 'rã yvy.
- 16 Hexe anho oĩ mbaraetea ha'e 'arandua.
Ombotavy pyre ha'e imbotavya ma ha'e oguereko va'e meme.
- 17 Oipe'a 'rã nhomongeta va'ety kuery nhomongetaague gui,
nhomboayvua kuery voi ojapo 'rã na'inhakã porãvei aguã rami.
- 18 Ombovaipa 'rã huvixave kuery po'akaa,
ha'e omoxã uka 'rã heravy iku'a rupi.
- 19 Sacerdote kuery ma ha'e oipe'a 'rã sacerdote ikuaiague gui,
ha'e iporiau e'ỹ va'ekue ma oitypa vyvoi 'rã.
- 20 Ijayvu kuaa va'e kuery gui ha'e oipe'a 'rã ayvu,
ha'e tujakueve gui ma oipe'a 'rã hi'arandua.
- 21 Yvatekueve re omoĩ 'rã nomboeteavei aguã,
ha'e ojora 'rã imbaraeete va'e kuery ku'akuaa.
- 22 Pytũ reia gui oexa uka 'rã mba'emo ndoikuaai pyre,
pytũ ana eteve voi ogueru 'rã omoexakã aguã katy.
- 23 Yvy regua kuery ha'e omboetave 'rã, ha'e gui omokanhymba ju 'rã.
Omoaĩmba 'rã, ha'e gui omboatypa ju 'rã.
- 24 Yvy regua yvatekueve gui oipe'a 'rã 'arandua,
ojapo 'rã tekoa e'ỹ rupi uguata rei aguã rami,
tape rupi e'ỹ.
- 25 Ha'e ramo pytũ reia rupi ha'e kuery opovyvy 'rã oje'oivy hendy va'e ndoguerekoi vy,
ojapo 'rã oka'u va'e rami ho'a-o'a oje'oivy aguã rami.

13

Jó anhetẽ va'e rupi oikoa re ijayvuague

- 1 — Ma'ẽ, ha'e nunga ha'e javi xerexa oexa ma,
xeapyxa voi oendu ramo xee aikuaa ae ma.
- 2 Peẽ kuery peikuaa rami ae avi xee voi aikuaa.
Xee ma pendegui xe'yvyĩve va'e'ỹ.
- 3 Ha'e rami avi Ipo'akapa va'e pe anho 'rã an-
hemombe'u,
Nhanderuate renonde ae anhemboeko porã
ukaxe.
- 4 Mba'eta peẽ ma anhetẽgua 'rãgue py apu rive
pemoĩ.
Peẽ kuery ha'e javi ma poropoanoa mba'everã
ovare e'ỹ va'e rami peiko.
- 5 Peẽ pekyrirĩmba vyvoi va'e rire!
Ha'e rami vy 'rãe pexa uka pene'arandua!
- 6 Aỹ ma pejapyxaka xereko amombe'u rã,
pendu pota xejuru py mba'emo re xeayvua re.
- 7 Penhombotavya rupi nda'u pendeayvu ta Nhan-
deruate pemboete ukaxe vy?
Pemboete ukaxe vy ri nda'u pendeayvu ta apu
rupi?
- 8 Ixupe vy ae nda'u peikuaa potaa py peteĩ
peayvuve ta joegui?
Ha'e rami ri ty'y peipytyvõ ta Nhanderuate?
- 9 Peẽ kuery re ha'e oikuaa pota va'e rire nda'u peo
jepe 'rãgue?
Ha'e rami e'ỹ vy pembotavy kuaa 'rã teve,
amongue va'e rei pembotavya rami?
- 10 Joegui peteĩ peayvuve nhemi ramo
pendevy pe ijayvu atã 'rã.
- 11 Napenemongyjei 'rã teve guexakãmbaa py?

- Pende'áry nomboui 'rã teve penemongyjaarã?
- 12 Pendeayvu jepiaty ma ayvu tanhimbu ramigua rive,
penhemboytaa ma yapo guigua rive.
- 13 — Pekyrirĩ ranhe ke xerenonde, xee ju xeayvu aguã.
Ha'e va'e rire xere toiko oiko va'e rei.
- 14 Xeayvu ta xeraĩ py xero'o areko reve,
ha'e xerekove xepo py ajopy reve.*
- 15 Mba'eta anhetẽ ri ha'e ma xejuka ta ramo ndarekovei arõ aguã.
Ha'e rami teĩ ae ma xeayvu 'rã xereko re.
- 16 Ha'e rami aiko vy aikuaa aa jepe aguã,
mba'eta heko vai va'e ma ndojexa ukai 'rã henonde.
- 17 Pendu pota ke xeayvua re,
pejapyxaka amombe'u va'e re.
- 18 Areko katu porãmba ma xereko amombe'u aguã.
Aikuaa porã guive Nhanderuete xemboeko porã aguã.
- 19 Mava'e tu xereve ijayvu ete 'rã?
Ha'e rami oiko ramo xee akyrirĩ 'rã, ha'e xenhe'ẽ amondouka 'rã.
- 20 Eme'ẽ xevy po rami mokoĩ ete'i ajerurea.
Ha'e rami ri rã nanhemivei 'rã nderova gui.
- 21 Eipe'a ke ndepo xegui,
ha'e xemondyive eme xemongyjea py.
- 22 Ha'e gui eporandu xevy, ha'e rã xee rombovai 'rã.
Ha'e rami e'ỹ vy xee ranhe taxeayvu, ha'e gui ndee ju xembovai 'rã.
- 23 — Mbovy henda py tu xereko vai ha'e ajejavý?

* 13:14 Apy ma ndojeayvuveikue py Jó ijayvu.

- Emombe'u porã ke xereko vaia ha'e ajejavya.
- 24 Mba'e re tu nderova remo'ã
nderovaigua rami xerereko vy?
- 25 Remongyje ta teve yvyra rogue yvytu
ogueroveve heravy va'e rive?
Remonha ta teve jai rogue pirukue?
- 26 Mba'eta xerovai rembopara mba'emo ipoyi va'e,
xekunumi reve ajejavyague reikuaa vy.
- 27 Ha'e rami vy xepy remboty yvyra pa'ũ py,
reikuaa pota aikoa ha'e javi re.
Xejoko imoiny aẽ e'ỹ aguã,
- 28 mba'emo ru'ũgue opa ovy va'e,
e'ỹ vy ajukue vixo'i ho'upa va'e rami aiko teĩ.

14

Nhanderekove oaxa pojava ovy re Jó ijayvuague

- 1 — Kunhague gui itui'i va'ekue ma xapy'a'i 'rã
ikuai,
ha'e kuery re oĩ ojexavai aguã anho.
- 2 Itui'i 'rã yvoty ixorĩ va'erã rami rive.
Kuaray'ã rami okanhy vy ndojekuaavei 'rã.
- 3 Ha'e ramigua avakue re ri ty'y reikuaa pota ta,
ha'e nerenonde remboayvu ta?
- 4 Mava'e nda'u ha'eve'ỹa gui oguenoẽ kuaa ta
mba'emo ha'eve va'e?
Avave rei.
- 5 Ha'e kuery ikuai aguã ára reipapa ma voi imoiny,
ndereve ae oĩ mbovy jaxy pa ikuai aguã.
Avakue rekove rejoko rire
ha'e va'e rovai ndoaxai 'rãe.
- 6 Ha'e kuery re ema'ëve eme ikane'õgua'i aguã,

omba'eapo va'e rami o'ára opaa py ovy'a'i
aguã.

- 7 — Mba'eta vvyra voi oguereko oarõ aguã,
mba'eta ojayaa ma teĩ hoky jevy nho 'rã,
mbovy rei e'ỹ 'rã ikuai henhoĩ ju va'ekue.
- 8 Yvy re hapo inhyma ramo,
ha'e vvy py hi'y ipiru ramo
- 9 yy reakuã gui rive ju 'rã henhoĩ.
Ha'e rami vy hapo ju 'rã ovy vvyra ipyau va'e
rami.
- 10 Ha'e rã avakue ma omano ma vy itui tema 'rã.
Avakue omano rire mamo tu opyta?
- 11 Yupa py yy oĩ va'ekue typa,
ha'e yakã typa vy ipiru va'e rami,
- 12 ha'e rami ae avi avakue onheno vy nopu'ãvei ma
'rã.
Yva oime teria ja nomyĩvei 'rã,
okeague gui nombovya jevyi 'rãe.
- 13 Xenhono porãa ma ramo ndee xemo'ã 'rãgue,
xenhomi 'rãgue ndepoxya ára oaxa peve!
Ha'e gui peteĩ ára rea'anga 'rãgue
xere nema'endu'a ju aguã!
- 14 Avakue omano ma rire nda'u ovy ju 'rã ri?
Ha'e rami rã xee amba'eapo poyi aikovya
pukukue re arõ 'rã aikovy
xerekoviarã ovaẽ peve.
- 15 Ndee xerenoĩ 'rã, ha'e rã xee ma rombovai 'rã.
Rexaxe ju 'rã neremimoingo ndepo py rejapo
va'ekue.
- 16 Ha'e rami vy reipapapa 'rã aguataa,
ha'e nanema'endu'avei 'rã ajevavyague re.
- 17 Xereko vaiague re nderexarai 'rã voxa py om-
boyru pyre re rami,

- rejao'ipa 'rã atekoavyague.
- 18 Ha'e rami avi yvyty iku'ipa ha'e ivaipa 'rã ovy,
itaova voi ho'a 'rã oĩague gui,
- 19 yy omomba 'rã ita,
ha'e tyguaxu vy ogueroxyry 'rã heravy yvy
ku'i.
Ha'e rami ae avi ndee rembovaipa 'rã
mba'emo avakue oarõ va'e.
- 20 Ha'e kuery re ndepo'aka riae ramo
ha'e kuery opa 'rã oje'oivy.
Ha'e kuery pe nderova amboae rami rexa uka
reve
remondouka 'rã mombyry.
- 21 Ta'y kuery omboetea teĩ tuu kuery ndoikuaai
'rã.
Ha'e rami e'ỹ vy omo'yvyĩ'ia teĩ ae ma tuu
kuery ndoikuaai 'rã.
- 22 Ha'e kuery ma guete re anho 'rã oendu haxy
va'e,
ha'e guekovea re ae 'rã ojexavai — he'i.

15

Jó reko vaia re Elifaz ijayvuague

- 1 Ha'e ramo Temã pygua Elifaz ombovai:
- 2 — Hi'arandu va'e nda'u ombovai 'rã yvytu rami
rive?
Onhemonyẽ 'rã ri ty'y kuaray oua katy gui
yvytu ou va'e py?
- 3 Ayvu mba'everã ovare'ỹ va'e py nda'u ijayvu 'rã,
ayvu nhomoingo porã va'erã py 'rãgue py?
- 4 Mba'eta ndee ma Nhanderujete renonde
ojererokyje va'e pe “Ovare va'e'ỹ” 're,
ha'e rejapoxe nomboeteavei aguã rami.
- 5 Mba'eta ndereko vaia rupi ae ndeayvu,

ha'e nhombotavy va'e kuery ayvu anho rejou porãve.

6 Ndejuru guigua ae 'rã nembopaga, xee e'ỹ.
Nerembe ae ijayvu nderovai.

7 — Ndee teve ava jypy'i itui va'ekue reiko?
Yvyty ikuai e'ỹ mbove ma voi teve reiko raka'e?

8 Ndee teve rendu raka'e Nhanderujete opy'a re mba'emo omoĩ rã?
Ndere anho'i teve oĩ 'arandua?

9 Mba'e nunga tu ndee reikuaa, ore kuery roikuaa avi va'e'ỹ?
Mba'e nunga 'arandu tu ndere oĩ, ore kuery re oĩ va'e'ỹ?

10 Mba'eta oreregua ikuai avi tujakue'i hi'a xiĩmba va'e,
nderu gui voi tujakue'ive va'e.

11 Ndee teve nerembovareive ta Nhanderujete nembopy'a guaxu ukaa,
ha'e ayvu porã'i rupi ndevy oreayvua?

12 Mba'e re tu rejereraa uka nekuraxõ py oĩ va'e rupi rive?
Mba'e re tu rema'ẽ vaikue rei ri,

13 Nhanderujete rovai ndevaia rupi,
ha'e rami ete ndeayvu aguã?

14 Marã ramigua tu avakue, iky'a e'ỹ va'e ikuai aguã?
Marã ramigua tu kunha gui itui'i va'ekue,
heko porã va'e oiko aguã?

15 Ma'ẽ, Nhanderujete ma ndojeroviai neĩ ojeu-pegua iky'a e'ỹ va'e kuery re.
Ha'e oexa rã neĩ yva re voi iky'a e'ỹ va'e noĩ.

16 Avakue katuve ma ojou vaipy ha'e ojeguarupy
meme ikuai,
yy oy'u va'e rami mba'emo vai ojee omoĩ va'e!

*Heko vai va'e kuery opagaa aguã re Elifaz
ijayvuague*

17 — Ejapyxaka ke xeayvua re, ha'e rã rombo'e 'rã.
Mba'emo aexa va'ekue amombe'u 'rã ndevy,

18 hi'arandu va'e kuery omombe'u va'ekue ae,
nguu kuery gui oendu vy ndoikuaa uka e'ỹi
va'ekue.

19 (Ha'e va'e kuery pe ae yvy ome'ẽa raka'e,
peteĩve henda rupi amboae regua kuery
nda'ikuai.)

20 Ha'e rã heko vai va'e kuery ma ko'ẽ nhavõ 'rã
ojexavai,
ikuaia ma'etỹ ijapu'a'i 'rã, nhomoingo axya
kuery pegua ae.

21 Ha'e kuery apyxa py onhendu 'rã imongyjearã.
Mba'emo oguerekopa rei teĩ ha'e kuery re ou
'rã imbovaipaarã.

22 Ha'e kuery ndogueroviai pytũ vaikuea gui ojevvy
ju aguã,
ha'e rami 'rãgue py oarõ kyxe imombaarã rive.

23 Ho'u va'erã oeka oje'oivy vy “Mamo tu oĩ?” he'i
'rã okuapy.
Oikuaa porã avi pytũ aguã ára hexe ou ta maa.

24 Jexavaia ha'e moingo axya ma omongyjepa rei
'rã.
Ha'e kuery re ha'e nunga ipo'aka 'rãe, huvix-
ave joe opu'ã aguã oiko katu porã va'ekue
rami,

25 Nhanderujete rovai opo oupi rire,
Ipo'akapa va'e ombojaru rei vy.

- 26 Ha'e rami vy hexe opu'ã okuapy onhea'ã rei
reve,
hu'y jokoia inhana va'e re rive ojerovia va'e
rami.
- 27 Hova re ikyra anho oĩ,
ijyke kyrapa avi
- 28 teĩ tetã ivaipa va'ekue py hekoa,
oo oĩ aguã nda'eveia py,
ombovaipa pyrã py rive ikuai.
- 29 Ha'e nunga rupi ha'e kuery ndojou retai 'rã
mba'emo,
mba'emo ojapo va'e noĩ arei 'rã guive,
imba'e rei-rei voi ndaetai 'rã yvy re.
- 30 Ha'e kuery ndoo jepei 'rã pytũ vaikue gui.
Tata rendy vuku-vuku overepa 'rã hoky.
Ha'e gui Nhanderuete ojuru gui oipejua rive
'rã ogueraa.
- 31 Ha'e nunga rupi ovare e'ỹ va'e re ejerovia eme,
ndee ae rejekore vy,
mba'eta ovare e'ỹ va'e rive 'rã oĩ ndevy guarã.
- 32 Ha'e nunga omomba 'rã hi'ára ovaẽ e'ỹ mbove,
ha'e ramo hakã nda'ipyauvei ma 'rã.
- 33 Ha'e kuery ikuai 'rã uva aky'i oitypa pyre rami,
ha'e oliveira ipoty ho'apa va'ekue rami rive.
- 34 Mba'eta heko vai va'e kuery heta ikuai teĩ
ndata'yi 'rã,
ha'e tata oapypa 'rã nhomba'e rei-rei pe'aare
kuery ro.
- 35 Ha'e kuery ma mba'emo vai anho oguereko'i
rire oikuavã'i 'rã teko vai,
nhombotavy aguã rive opy'a re omoĩ rire —
he'i.

16

Nhanderuete openaa re Jó ijayvuague

- ¹ Ha'e ramo Jó ombovai:
- ² — Aendu riae ma ha'e ramigua.
Peẽ ha'e javive ma xembopy'a porã 'rãgue py xemoangeko rei.
- ³ Ndopai 'rã teve yvytu rami pendeayvua?
Mba'e tu pendu ra'e ha'e rami ete xembovai aguã?
- ⁴ Xee voi xeyvu kuaa peẽ pendeayvua rami.
Xee aiko axya rami peẽ peiko axy va'e rire xee voi xeyvu reta kuaa 'rãgue peẽ kuery pe, penderovai xeakã ambovava reve.
- ⁵ Xee romombaraete kuaa avi 'rãgue xeyvua py, xejuru py romboaxya aexa uka va'e py aipe'a aguã haxy pendu va'e!
- ⁶ — Xeyvu ainy teĩ haxy aendu va'e ndoaxai 'rã.
Ha'e rami e'ỹ vy akyrirĩ teĩ mba'e nunga py 'rã tu anhenhandu porã?
- ⁷ Anhetẽ opa ma xembaraetea areko va'ekue.
Ndee Xeruete remomba ma xero pygua kuery ha'e javi.
- ⁸ Ha'e nunga aexa uka xexorĩmbaa py, xeangaia voi xerovai opu'ã vy xembojexavai riae.
- ⁹ Ndepoxya py xemboa'ypa, xere nandea'ei vy.
Xerovai neraĩ jekyty ha'e rema'ẽ ratã xeroavaigua rami.
- ¹⁰ Avakue voi xerovai oipe'a okuapy ojuru.
Ha'e rami vy xere ija'e e'ỹa rupi xepetepa, xerovai ha'e javive ijaty okuapy.
- ¹¹ Ojerovia e'ỹ va'e po py Nhanderuete xemboaxa,

- heko vai va'e kuery po py ha'a aguã rami
xeapo.
- 12 Xee aiko porã rei va'ekue ri ha'e xemopẽmba.
Xeaju'y re ojopy vy xemboa'ypa.
Xemoĩ guembiporu hu'y oa'anga aguã.
- 13 Xejoko ngu'y py,
oipyxo xepyky raxĩ re xemboaxy e'ỹ re,
ha'e ramo xepy'a upia onheẽ vvy re.
- 14 Xemboguaiague rupi ae ju xemboguai,
ha'e vy xere ou joe opu'ã va'e ramigua.
- 15 Xejee amoĩ ae ajukue voxa guigua,
ha'e vvy ku'i py aity anhemboyvate reia rupi
aikoague.
- 16 Ajae'o rã xerova ma pytãmba rei,
ha'e xerexa pepi ma manoa guigua omo'ãmba,
- 17 xepo re ajojukaague noĩ,
ha'e xeky'a e'ỹa rupi anhembo'e teĩ.
- 18 — Ndee vvy, ejao'i eme xeruguy,
toĩ eme guive ajapukaia onhendu e'ỹa!
- 19 Ma'ẽ, aỹ ma voi xereko mombe'u porãvearã oĩ
yva re,
yvate ma oĩ xere ojerure va'erã.
- 20 Xeirũ kuery xejojai rei okuapy ramo
Nhanderuate renonde xerexay reve tema aĩ,
- 21 arõ vy Nhanderuate pe ha'e va'e ojerure aguã
avakue re,
oirũ pe avakue ra'y kuery joe ojerurea rami
avi.
- 22 Mba'eta ma'etỹa oĩ reta ve'ỹa py
aa 'rã peteĩ tape rupi ndajevyvei aguã.

17

Jó mba'eve noarõveia re ijayvuague

- 1 — Xenhe'ẽ opa ovy ma,
 xe'ára voi opa avi ovy,
 ha'e xerenonde oĩ va'e ma xenhono porãa
 aguã anho.
- 2 Anhetẽ porojoi rei va'e kuery xembojere rei
 okuapy,
 xerexa py xemoangeko reia kuery anho rei
 aexa.
- 3 Ha'e gui eme'ẽ xe'vy mba'emo aikuaa aguã ndee
 xemboeko porã 'rãa.
 Enhemoĩ ndee ae ha'e nunga kuaa ukaarã.
 Mba'eta ndee e'ỹ vy mava'e 'rã tu ikuaa
 ukaarã oĩ?
- 4 Mba'e ha'e kuery kuraxõ remboty ma hi'arandua
 oĩ e'ỹ aguã.
 Ha'e rami vy neremboyvatevei ma.
- 5 Amongue oirũ kuery imombaarã pe omboaxa
 ramo
 ta'y kuery voi ndaexa pyxovei 'rã.
- 6 — Ha'e rã xee ma xemoĩa heta va'e kuery xejojai
 rei okuapy aguã.
 Xemoingoa xerova re onyvõmbaa rei aguã.
- 7 Ha'e nunga rupi ae ndaxerexa pyxovei ma xepo-
 riau rã,
 ha'e xerete regua ha'e javi kuaray'ã rami ndo-
 jekuaa porãvei.
- 8 Heko porã va'e kuery xerexa vy onhemondyipa
 rei okuapy.
 Ha'e rami vy ojejavy e'ỹ va'e kuery opu'ã 'rã
 heko vai va'e rovai.
- 9 Ha'e rami teĩ heko porã va'e kuery oo tema 'rã
 guape rupi ae,
 ipo ky'a e'ỹ va'e kuery imbaraeteve 'rã
 oje'oivy.

- 10 Ha'e gui peẽ kuery ha'e javi pejevy, peju ju kyvõ katy.
 Ha'e rami avi peẽ kuery regua peteĩve ma ndajoui 'rã hi'arandu va'e.
- 11 Xe'ára oaxa ma ovy,
 anhembopy'aague voi oaxa rivepa ma,
 xepy'a re aipotaa amoĩ va'ekue ha'e javi.
- 12 Xevy pe pytũ peikuaa uka ára oĩa rami rive.
 Ha'e vy aipo peje: “Pytũ teri teĩ hendy va'e ovaẽ rai'i ma”, peje rive.
- 13 Ha'e rã xee ma xenhono porãa aguã py arõ xerorã,
 pytũa py ae xeruparã itui.
- 14 Xenhono porãarã pe ajapukai vy “Ndee ma xeru”, ha'e.
 Taxo ikuai va'e pe voi “Peẽ ma ha'i ha'e xereindy kuery”, ha'e.
- 15 Ha'e gui mba'e tu oĩ arõ aikovy aguã?
 Tá, xee arõ va'e mava'e 'rã tu oikuaa?
- 16 Ha'e nunga oguejy 'rã manoa rokẽ peve xereve yvy ku'i py apytu'u ma jave — he'i.

18

Heko vai va'e kuery opa aguã re Bildade ijayvuague

- ¹ Ha'e ramo Sua pygua Bildade ju ombovai:
- ² — Raka'e peve 'rã tu ndeayvu aguã re renhea'ã?
 Eikuaa pota porã ranhe, ha'e gui ma jajogueroayvu 'rã.
- ³ Mba'e re tu mymba rami ri ndee orekuaa,
 ha'e hi'arandu e'ỹ va'e roikoa rami reikuaa?
- ⁴ Ai! Ndee ndepoxya py ae renhemboa'ypa va'e,
 ndere vy ri nda'u roejapa ta yvy?

- Ha'e itaova ikuai va'e nda'u ova 'rã oñague gui?
 5 — Anhetẽ, heko vai va'e kuery rataendy ogue 'rã,
 neĩ hata raviju ma voi ndojekuaavei 'rã.
 6 Ha'e kuery ro rupi hendy va'e oĩ va'ekue pytũmba
 'rã,
 yvate tataendy oupi imoiny va'ekue ogue 'rã.
 7 Oguata porã oje'oivyague gui ipyxyry 'rã ovy,
 ha'e gui onhembopy'aague py ae oitya 'rã.
 8 Mba'eta ha'e kuery py ae ombo'a 'rã,
 nhuã juru áry rupi ae oo rire.
 9 Mba'emo mbo'aa ojopy 'rã ipyta rupi,
 ha'e nhuã ojopy 'rã.
 10 Ha'e kuery ndoexai 'rã ixã yvy rupi itui va'e,
 neĩ imbo'aarã tape py oĩ va'e.
 11 Jova-jovai katy gui imongyjaarã ou vy omondyi
 'rã,
 omonha 'rã heravy oikoa nhavõ rupi.
 12 Ha'e kuery áry ou 'rã imoingo axyarã omomba
 aguã,
 ha'e iporiau aguã oarõ 'rã ijyvýry.
 13 Ha'e nunga ombovaipa 'rã hete regua ha'e javi.
 Manoa regua jypygua omomba 'rã.
 14 Heko vai va'e kuery oipe'aa 'rã ngoo py ojerovia
 oinyague gui,
 ha'e vy ogueraa 'rã imongyjea tuvixave va'ea
 py.
 15 Hoo pygua kuery peteĩve ma noĩvei 'rã hogue py,
 ha'e oñague rupi omoaĩa 'rã enxofre.
 16 Iguy rupi hapo ipirupa 'rã,
 ha'e rã hakã ma hi'áry rupi 'rã ipirupa.
 17 Ha'e kuery re na'ima'endu'aavei 'rã yvy re,
 ha'e tetã mbyte gui nonhenduvei 'rã hery.
 18 Hendya gui ha'e kuery omomboa 'rã pytũa py,

- oipe'apaa 'rã yvy gui.
- 19 Ndata'yi neĩ namyminoi 'rã guetarã kuery mbyte,
ha'e hoo pygua kuery peteĩve ma ndoikovevei 'rã hogue py.
- 20 Okanhyague ára gui kuaray oikea katygua kuery onhemondyipa 'rã,
ko'ẽa katygua kuery voi okyjepa 'rã okuapy.
- 21 Anhetẽ ha'e rami ae heko vai va'e kuery reko,
ha'e rami ae opa 'rã Nhanderuate oikuaa e'ỹ va'e kuery — he'i.

19

Jó ojexavai teĩ hepyarã oikoa rami ijayvuague

- 1 Ha'e ramo Jó ombovai:
- 2 — Raka'e peve 'rã tu pemoingo axy xenhe'ẽ,
ha'e ayvu py xemou'ũmba rive?
- 3 Dez-kue ma pendeayvu rei xere,
xembojexavai aguã napexĩ vy.
- 4 Xapy'a rei anhetẽ xee ajejavy va'e rire
xere anho 'rãgue oĩ ajevavyague re apaga aguã.
- 5 Xapy'a rei xerovai penhemboyvatexe,
ha'e xemo'yvyĩ'iague re pendeayvu reixe vy,
- 6 peikuaa porã pota aỹ pova'e re:
Nhanderuate ae xemoingo axy va'ekue okya
py xejoko vy.*
- 7 Ajapukai: “Xemomba ta!” ha'e teĩ noenduai.
“Xepytyvõ ke!” ha'e teĩ ndoikoi xemboeko
porãarã.
- 8 Xerape ha'e ojoko rã nda'evei aave aguã.

* 19:6 Jó ma “Nhanderuate xemoingo axy” he'i va'eri oayvu ha'e oguerovy'a (2.3-6).

- Xee aa aguã rupi ha'e omoĩ pytũa.
- ⁹ Omboetepy aikoague gui xepe'a vy
xeakã gui omboi xembojeguaarã oĩ va'ekue.
- ¹⁰ Jova-jovaive gui xereity rire aa ma ainy.
Xegui oipe'a arõ va'ekue yvyra hi'aĩague gui
oapo'o va'e rami.
- ¹¹ Xerovai hendy ipoxya,
ngovaigua rami xerereko ramo.
- ¹² Ixondaro kuery ou okuapy xere.
Xerupity aguã ha'e kuery oguereko katu
guaperã,
ha'e vy xero yvýry rupi xejoko okuapy.
- ¹³ Xegui ha'e oipe'a xeryvy kuery mombyry.
Xekuaa va'e kuery voi ojepe'apa xegui, xerexa
va'ety e'ỹ rami rive.
- ¹⁴ Xeretarã kuery xerejapa oje'oivy,
ha'e xekuaa va'e kuery hexaraipa ma xegui.
- ¹⁵ Xero py amovaẽ va'ekue ha'e xerembiguai
kuery ma amboae yvy regua rami xekuaa,
ha'e kuery pe rã yvy mboae regua aiko.
- ¹⁶ Amongakuaa va'ekue ma aenoĩ teĩ naxembo-
vaivei,
mba'emo re xee ae ajerure porã'i teĩ.
- ¹⁷ Xera'yxy ma noetũxevei ma xepytuẽa,
ha'e xeryvy kuery pe ojeguarupy aiko
xereakuã vaikue va'e vy.
- ¹⁸ Kyrĩgue voi naxemovaẽxevei,
xee apu'ãxe rã xejojai rei okuapy.
- ¹⁹ Xerayvu ete va'ekue xembojeguarupa okuapy,
ha'e xee ayvu va'ekue voi xerovaigua on-
hemoingo.
- ²⁰ Xepire ojapa ma xekãgue ha'e xero'o re,

- ha'e haxy'i py aa jepe nho.
- 21 Xemboaxy ke, xerembiayvu kuery.
Xemboaxy, mba'eta Nhanderuete po xerupity.
- 22 Mba'e re tu xemonha rei pekuapy Nhanderuete
xemonhaa rami?
Mba'e re tu ndapepytu'ui ri xero'o pemombaa
gui?
- 23 Xeayvua omboparaa va'e rire!
Kuaxia re ipara oiny va'e rire!
- 24 Ferro rakua ha'e chumbo reve
ita re ipara va'e rire raka'e rã peve guarã!
- 25 — Mba'eta xee aikuaa xerepyarã oikoa,
ha'e opaa py opu'ã 'rã kova'e yvy re.
- 26 Ha'e va'e rire kova'e xepire ivaipa ma teĩ
xero'o reve ae 'rã aexa Nhanderuete.
- 27 Aexa 'rã xee ae, xerexa py ae aexa 'rã, amboae
nda'ei.
Aexaxe ete rã
xekuraxõ na'imbaraetevei ma xeryepy py.
- 28 Xapy'a rei aipopeje 'rã: “Marã rami 'rã tu ro-
moingo axy?
Ndekáuxa ae upe va'e mba'emo vai oiko”, peje
teĩ
- 29 pejererokyje ikyxé gui,
mba'eta xere pendeayvua re ou 'rã ipoxya,
pendere oikuaa pota va'erã oikoa peikuaa
aguã — he'i.

20

*Heko vai va'e kuery ojexavai aguã re Zofar
ijayvuague*

- ¹ Ha'e ramo Naamá pygua Zofar ju ombovai:
² — Aikuaa va'e re xeayvuxe vy

ajapura rombovai aguã.

- ³ Xee aendu ndeayvu etea xemoxĩmba va'e,
xenhe'ẽ py aendu aikuaa va'e rupi rombo-
vaixea.
- ⁴ Ndee ndereikuaai teve ha'e javi oiko ypy guive,
yvy re avakue omoingo ypya guive
- ⁵ heko vai va'e kuery xapy'a'i rive ovy'a okuapya,
ojerovia e'ỹ va'e kuery ovy'a xapy'a'i 'rãa?
- ⁶ Ha'e kuery ojejou porãa yva re peve oo,
ha'e arai re peve oakã oupi teĩ ae ma
- ⁷ hu'ũmba 'rã raka'e rã peve guarã, hepoxi rami
rive.
Ha'e rã oexa va'ety kuery “Mamo tu ikuai?”
he'i 'rã okuapy.
- ⁸ Ha'e kuery ma oexa ra'u pyre rami okanhymba
'rã,
ha'e rã ndojouavei 'rã.
Omonhaa 'rã imondovy pyávy mba'emo oexa
pyre rami.
- ⁹ Hexaare kuery ndoexavei ma 'rã,
ikuaiague py ae teĩ ha'e kuery re
na'ima'endu'aavei ma 'rã.
- ¹⁰ Ta'y kuery ju onhea'ã 'rã iporiaukue'i oguerorya
rupi,
ha'e vy opo py ae ome'ẽmba ju 'rã imba'e rei-
rei oipe'aa va'ekue.
- ¹¹ Ikãgue kunumi jave rami imbarate teĩ,
imbarate reve 'rã itui yvy ku'i rupi.
- ¹² — Ha'e kuery pe rã ijuru py mba'emo vai he'ẽ 'rã,
ha'e vy oapekũ guy py oguereko.
- ¹³ He'ẽ ramo nomokõxei vy
oguereko ranhe 'rã ojuru py.

- 14 Ha'e rami teĩ hyepy py ma amboae rami 'rã ojeapo.
Mboi guigua rami 'rã iro vaikue ojeapo hyepy py.
- 15 Mba'emo oguerékopa va'e omokõ va'ekue ombojevypa ju 'rã.
Nhanderüete ae 'rã ojapo guyepy gui ombojevypa aguã rami.
- 16 Mboi guigua veneno oy'u rire inhapekü ae ju ojuka 'rã.
- 17 Ha'e kuery ndoguerovy'ai 'rã yakã'i oexa vy, neĩ ei ha'e kamby yakã rami oxyry va'e.
- 18 Mba'eta omba'eapoague repy ojou va'ekue omokanhymba ju 'rã mba'eve ho'u e'ỹ re.
Ojeupe guarã ojopy va'ekue regua peteĩve henda py ndojoui 'rã ombovy'aaarã,
- 19 ha'e kuery iporiaukue'i omoingo axy ha'e noipytyvõi rire,
ha'e oo ojapo va'ekue'ỹ gui mba'emo oipe'apa rire.
- 20 — Oipotapa reia gui ndojepe'ai rire nda'evei 'rã mba'emo oipota va'ekue ogueraa jepe aguã.
- 21 Oipotapa reia gui ndopytu'ui rire imba'e rei-rei noĩ arei 'rã.
- 22 Ojoupa ete maa py ae 'rã ojexavai.
Ha'e kuery re ou 'rã opa marãgua imombori-auarã.
- 23 Ha'e kuery rye monyëarã Nhanderüete ombou 'rã opoxy etea.
Tembi'u 'rãgue py ha'e nunga anho ombou 'rã oky rami ha'e kuery áry.

- 24 Tembiporu ferro guigua gui ha'e kuery ojava teĩ
guyrapa overa va'e guigua py 'rã onhyvõa.
- 25 Ha'e ramo okupe gui hu'y oekyi rã
overa rei 'rã huguy re.
Ha'e ramo oendu 'rã onhemondyia.
- 26 Ha'e kuery peguarã omoĩa 'rã opa marã ojexavai
aguã.
Tata omomba 'rã avave rei oipeju e'ỹ teĩ,
hoo py opyta va'ekue-'ekue omomba peve.
- 27 Yva gui oikuaa ukaa 'rã heko vaia.
Ha'e rã yvy gui ma opu'ã 'rã hovai guarã.
- 28 Ngoo py oguerekopa va'ekue oipe'apaa 'rã
Nhanderujete poxya ára py, yy onhoëa va'e
rami.
- 29 Ha'e ramigua ae 'rã avakue heko vai va'e ojopy
Nhanderujete po gui.
Ha'e nunga anhõ ha'e kuery peguarã oĩ Nhan-
derujete ijayvuague rami vy — he'i.

21

Heko vai va'e kuery ovy'aa re Jó ijayvuague

- 1 Ha'e ramo Jó ombovai:
- 2 — Pendu porã pota ke xeayvua.
Ha'e ramia py peẽ xembopy'a porã 'rã.
- 3 Xereroangekove eme, ha'e rã xee ju xeayvu 'rã.
Ha'e gui xeayvupa ma ramo mae ha'eve 'rã
xejojaive aguã.
- 4 Avakue re rive teve xee xeayvu ndavy'aia rupi?
Mba'e re'ỹ teve arõ are aguã nda'evei?
- 5 Pema'ẽ xere, ha'e vy pekyriri 'rã.
Ha'e rami vy pejoko 'rã pendejuru pendepo
py.

- 6 Mba'eta ha'e nunga re xema'endu'a vy rive ndax-
erekorãvei,
ha'e xero'o ha'e javi re aendu xepirĩmbaa.
- 7 — Ha'e gui mba'exa tu heko vai va'e kuery
okuave are?
Mba'eta ha'e kuery tuja'i teĩ ipo'akapave tema
'rã.
- 8 Henonde ma ta'y kuery ikuai porã 'rã.
Guamymino kuery voi oexa avi 'rã.
- 9 Ha'e kuery ro rupi oĩ mby'a porã,
ha'e Nhanderuate nombopagai 'rã yvyra po'i
py.
- 10 Hymba toro ma ta'y'i 'rã ma'etỹ nhavõ,
hymba vaka ta'y vy ndoityi 'rã.
- 11 Hoo pygua kyrĩgue'i ma onha-onha 'rã okuapy
vexa'i rami,
ta'y kue'iry voi opo-opo 'rã ovy'a vy.
- 12 Oporaei 'rã okuapy pandeiro ha'e ixã reta va'e
reve,
mimby pu guive oendu vy oguerovy'a vaipa
'rã.
- 13 Ára nhavõ ha'e kuery oaxa 'rã oguerekopaa py,
mby'a porã reve oguejy peve yvyra rupa py.
- 14 Ha'e kuery ae 'rã aipoe'i Nhanderuate pe:
“Ejepe'a ke oregui!
Noroikuaaxei ndeguigua tape.
- 15 Mba'eta mava'e tu Ipo'akapa va'e, ixupe jaiko
aguã?
Mba'e tu jajopy 'rã ixupe nhanhembo'eague
re?” he'i 'rã okuapy.
- 16 Ha'e rami teĩ ma'ẽ, ha'e kuery oguerekopa aguã
ma ipo gui ae e'ỹ ou.
Xevy pe nda'evei ae heko vai va'e kuery on-
hemongetaa rami aiko aguã!

- 17 — Mbovykue tu heko vai va'e kuery rataendy omboguea?
 Mbovykue tu ha'e kuery áry omboua 'rã imombaarã?
 Mbovykue tu Nhanderujete opoxya rupi ombou 'rã ha'e kuery ikuai axy aguã?
- 18 Mbovykue tu ha'e kuery omoxêa 'rã jai pirekue yvytu ogueroveve heravy va'e rami, e'ỹ vy mba'emo pirekue yvytu jere ogueraa va'e rami?
- 19 Ha'e rã peẽ kuery aipopeje: “Nhanderujete ma oarõ 'rã heko vai va'e ra'y kuery ombopaga aguã”, peje 'rã.
 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ae Nhanderujete ombopaga va'e rire, ha'e kuery ae oendu aguã haxya.
- 20 Ha'e kuery ae toexa imombaarã ou rã, ha'e kuery ae toy'u Ipo'akapa va'e poxya gui.
- 21 Mba'eta ha'e kuery omano ma rire, hekove oipe'aa ma ramo, mba'exa tu ha'e kuery oendu 'rã ngoo pyguare kuery reko gui?
- 22 Amongue nda'u omo'arandu kuaa 'rã Nhanderujete?
 Mba'eta ha'e ma yva re ikuai va'e re voi oikuaa pota va'e.
- 23 Amongue ma imbarate reve 'rã omano, heko eta rei e'ỹ, mba'eve rei oendu e'ỹ re guive,
- 24 imba'e yryru kamby tynyẽ reve, ha'e ikãgue ratã e'ỹa hexaĩmba rei reve.
- 25 Ha'e rã amboae kuery ma ikueraí rei reve 'rã omano,

- mba'emo porã ndojoui rire.
- 26 Ha'e rami teĩ mokoĩve regua joapy 'rã ikuai yvy ku'i py,
taxo ojao'ipa aguã py.
- 27 — Ma'ẽ, xee aikuaa ae ma pejapoxea,
mba'eta ha'eve'ỹa rami penhembopy'a xem-
bojexavaive aguã re.
- 28 Mba'eta aipopeje: “Mamo tu opyta yvateve va'e teko vai rupi oiko va'e rogue?” peje 'rã.
- 29 Ha'e rami teĩ peporandu na oguataa rupi ikuai va'e pe.
Napendu potai teve mba'emo ha'e kuery omombe'u rã?
- 30 Mba'eta aipoe'i 'rã: “Jexavaia ára py heko vai va'e kuery omboaxya 'rã,
ogueraa jepea 'rã poxya ára gui”, he'i 'rã.
- 31 Mava'e tu omboayvu 'rã ha'e kuery ikuaia re?
Mava'e tu ombopaga 'rã ojapo vaiague re?
- 32 Mba'eta opaa py ha'e kuery retekue ogueraa 'rã onhono porãa aguã katy,
ha'e onhono porãague re openaa 'rã.
- 33 Ha'e kuery rupa áry yvy itui va'e nda'ipoyi 'rã,
ha'e avakue ha'e javi oje'oi 'rã hetekue rakykue,
henonde oje'oi va'e voi mbovy rei e'ỹa rami avi.
- 34 Ha'e nunga rupi mba'e re tu xembopy'a porãa rupi merami teĩ pendeayvu rive?
Pembovaia ha'e javi re ma apu anho oĩ — he'i.

22

Jó ojevavy etea rami Elifaz ijayvuague

- ¹ Ha'e ramo Temã pygua Elifaz ju ombovai:

- 2 — Ha'e gui avakue nda'u mba'emo ovare 'rã ri
Nhanderuate pe?
Any, oikuaapa va'e teĩ ojeupe ae ovare va'e.
- 3 Tyrã pa ndereko porãa teve ombovy'a 'rã
Ipo'akapa va'e?
Xapy'a rei ndee rejevavy e'ỹ re reiko rã ha'e
ojou porã 'rã teve?
- 4 Nhanderuate renonde rejererokyjea re teve
nembopaga,
nderovai oikuaa potaa py?
- 5 Ndereko vaia ndatuvixai teve?
Rejevavya ma opa va'erã e'ỹ teve?
- 6 Mba'eta mba'e re'ỹ reipe'a mba'emo nderyvy gui,
ha'e iporiaukue'i gui voi reipe'a ijao.
- 7 Ikane'õ va'e pe ma yy nereme'ẽi oy'u aguã,
okaruxe va'e pe voi nerakãte'ỹ tembi'u re.
- 8 Ipo'akakueve pe rive yvy itui,
avakue yvatekueve anho 'rã ikuai ha'e py.
- 9 Ha'e rã imeve'ỹ va'e kuery ma ipo rei reve rem-
bojevy,
ha'e tyre'ỹ kuery mbaraetea remomba.
- 10 Ha'e nunga rupi ae nhuã ndejokopa,
ha'e rekyjea rendu xapy'a vy renhemondyipa
rei,
- 11 pytũa guive, mba'eve rexa e'ỹ teĩ.
Ha'e ramo ae yy tyguaxu va'e ndeao'i 'rã.
- 12 — Yva re yvatevea py e'ỹ teve Nhanderuate oĩ?
Ema'ẽ ha'vy jaxy-tata yva re ikuai va'e re.
Ha'e va'e ma nda'yvate ma ra'agai!
- 13 Ha'e rami teĩ aipo're: “Mba'e tu Nhanderuate
oikuaa?
Ha'e nda'u oikuaa pota 'rã mba'emo re,
oexa 'rã teve pytũa ana rupi?”

- 14 Mba'eta yva apy rupi ha'e oguata oikovya rupi
arai ana ojao'i 'rã
mba'emo oexa aguã rami e'ỹ", 're.
- 15 Ha'e gui ndee nda'u reikoxe teri tape ymague
rupi,
heko vai va'e kuery ikuaiaty rupi?
- 16 Ha'e va'e kuery ma oipe'apaa vyvoi raka'e hi'ára
ovaẽ e'ỹ mbove.
Ha'e kuery ytarã oĩ va'ekue ma yxyry atã va'e
ogueraapa.
- 17 Mba'eta Nhanderujete pe aipoe'i: “Ejepe'a ke
orea gui!
Mba'e tu Ipo'akapa va'e ojapo 'rã orere?” he'i
rire.
- 18 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ro ha'e omonyẽ
mba'emo porã anho.
Ha'e rã xevy pe nda'evei ae heko vai va'e
kuery onhemongetaa rami aiko aguã.
- 19 Ha'e kuery opa rã heko porã va'e kuery oexa vy
ovy'a 'rã.
Ha'e kuery re ojejavy e'ỹ va'e opuka 'rã.
- 20 Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Anhetẽ, nhanderoaigua
kuery omombaa ra'e,
ha'e rã mba'emo oeja va'ekue ma tata ju
omomba”, he'i 'rã okuapy.
- 21 — Ha'e nunga rupi peteĩ rami ju pota ke eiko
Nhanderujete reve,
revy'a nho aguã.
Ha'e ramo ndere ou 'rã iporã va'e.
- 22 Ajerure ndevy, ejapyxaka porã pota ke nembo'e
rã,
ha'e ndepy'a re emoĩ ijayvua.

- 23 Mba'eta Ipo'akapa va'e pe rejeko rerova uka
ramo reiko porã ju 'rã.
Xapy'a rei ndero gui mba'emo vai reipe'a
ramo,
- 24 ha'e ouro rereko va'e yvy ku'i py remombo
ramo,
ouro Ofir guigua rereko teĩ yakã'i rupi ita
ikuai va'e mbyte rupi remombo ri ramo,
- 25 ha'e ramo Ipo'akapa va'e ae 'rã ndevygua oiko
ouro ha'e prata oiporavo pyre rami.
- 26 Mba'eta rerovy'a 'rã Ipo'akapa va'e anho,
ha'e nderova rembovy 'rã Nhanderuete-a
katy.
- 27 Ixupe rejapukai ramo oendu 'rã,
ha'e ixupe ju rejapo 'rã renhemboayvuague.
- 28 Mba'emo rejapo aguã re renhembopy'a ramo
oiko porã 'rã,
ha'e tape reikoa rupi omoexakãmba 'rã.
- 29 Nhomonyvyĩ'ia rã rexa vy “Emopu'ã ju ke” 're
ramo
Nhanderuete ogueraa jepe 'rã onhemo'yvyĩ'i
va'ekue,
- 30 oepy 'rã ojejavy va'ekue teĩ.
Ndepo iky'a e'ỹa re oma'ẽ vy 'rã ogueraa jepe
— he'i.

23

*Nhanderuete renonde Jó ojexa ukaxea re
ijayvuague*

- ¹ Ha'e ramo Jó ombovai:
² — Aỹ voi ju xeayvu ta opu'ã rei va'e rami,
xepo py xepoaẽa ajoko teĩ.
³ Ai! Xee aikuaa va'e rire Nhanderuete ajou aguã!

- Ha'e rami vy ajexa uka 'rãgue oikuaa pota oinya py.
- 4 Henonde anhemombe'u porã 'rãgue,
xejuru amonyẽ 'rãgue aikoa re xeyvu aguã.
- 5 Ha'e rami vy xembovai rã aikuaa 'rãgue,
aendu kuaa 'rãgue xevy ijayvu rã.
- 6 Opo'aka etea rupi nda'u ijayvu ete 'rãgue xevy?
Any, oikuaa pota porã'i 'rãgue xere.
- 7 Ha'e py ma heko porã va'e ijayvu 'rãgue hexeve,
ha'e raka'e rã peve xee aa jepe 'rãgue xem-
boayvu aguã gui.
- 8 — Ha'e rami teĩ ma'ẽ, xerenonde katy xee aa rã
noĩ 'rã ha'e py.
Xerakykue katy ajevy teĩ ha'e py voi ndajoui.
- 9 Xeaxua katy mba'emo ojapo teĩ xee ndaexa
reguai.
Xeaxua katy voi onhemi rã xee ndaexai 'rãe.
- 10 Ha'e rã ha'e ma oikuaapa xee aikoa.
Xera'anga va'e rire ouro iky'a e'ỹ va'e rami
ajekuaa 'rãgue.
- 11 Mba'eta xepy ma ha'e oikoa rupi anho oiko.
Aĩ atã ixuguigua tape rupi aikoa rupi, nda-
jepe'ai ae.
- 12 Ojuru py ojapo uka va'e gui xee ndajepe'ai,
xepy'apy py amoĩ porã ijayvuague.
- 13 Ha'e rã ha'e ma mba'emo ojapo aguã re onhem-
bopy'a ramo
mava'e 'rã tu ojoko?
Mba'eta ha'e ojapoxe vy ojapo 'rãe.
- 14 Ha'e rami vy ojapopa avi 'rã xerekorã re
ijayvuague.

- Ha'e va'e ramigua ma mbovy rei e'ỹ ojee omoĩ
ojapo va'erã.
- 15 Ha'e nunga rupi xepy'a eta rei 'rã henonde.
Ha'e nunga re aikuaa pota vy akyje.
- 16 Nhanderuete ojapo xepy'a re xekangya aendu
aguã rami,
Ipo'akapa va'e ae xembopy'a eta rei.
- 17 Mba'eta pytũ vaikue gui e'ỹ xekangya aendu,
pytũ reia xerova ojao'i va'e gui e'ỹ guive.

24

Mbovykue rei e'ỹ heko vai va'e kuery nomboga- gaaia rami Jó ijayvuague

- 1 — Mba'e re nda'u Ipo'akapa va'e noa'angai ri joe
oikuaa pota aguã ára?
Mba'e re tu oikuaa va'e kuery ndoikuaai ha'e
va'e ára?
- 2 Mba'eta ikuai yvy markaa oguerova rive va'e,
ha'e mymba re imonda vy guymba kuery reve
ae omongaru va'e.
- 3 Ha'e kuery oipe'a 'rã tyre'ỹ rymba mburika,
imeve'ỹ va'e gui voi oipe'a 'rã hymba vaka.
- 4 Ojexavai va'e kuery pe ojavy uka 'rã tape.
Ha'e kuery gui iporiaukue'i yvy re ikuai va'e
onhemimba 'rã okuapy,
- 5 Ha'e va'e kuery ma omba'eapo aguã katy oje'oi 'rã
kavaju'i tekoa e'ỹa rupigua rami,
iporiaukue'i voi yvy joja reia rupi oeka 'rã
oje'oivy ho'u va'erã.
Ha'e rami vy 'rãe ojou tembi'u ojeupe ha'e
gua'y kuery pe.
- 6 Heko vai va'e mba'ety py omono'õ 'rã mba'emo
aju,

- ha'e omondoro 'rã uva.
 7 Ipire rei reve oaxa 'rã pytũ ao oguereko e'ỹ vy.
 Onheovã aguã ndoguerekoi vy yro'y oendu.
- 8 Yvyty rupi inhakỹmba 'rã oky gui.
 Onhemi aguã oguereko e'ỹ vy itaova rupi rive
 'rã onhemi okuapy.
- 9 Tyre'ỹ'i kuery omboia 'rã okambua gui,
 ha'e iporiaukue'i gui oipe'a 'rã oguereko'i
 va'ekue.
- 10 Ha'e ramo ha'e va'e kuery ipire rei va'e ikuai ao
 oguereko e'ỹ vy.
 Karuai oendu vy ogueraa 'rã mba'emo aju
 ojokua pyre.
- 11 Heko vai va'e kuery roka py onhami 'rã azeite-
 rã,
 uva oumbiri avi teĩ oendu riae 'rã oy'uxea.
- 12 Tetã rupi voi avakue ipoaẽ 'rã okuapy, ojeaipy
 kuery ojapukai 'rã onhe'ẽ py.
 Ha'e rami teĩ ha'e nunga re Nhanderujete
 ndoikuaa potai merami.
- 13 — Ha'e rã heko vai va'e ma hendy va'e rovaigua
 ikuai,
 ndoikuaai 'rã guive tape hendya katy oo va'e,
 ha'e va'e rupi ndooxei guive.
- 14 Ko'ẽ rai jave jojuka rive-rive va'e opu'ã vy
 ojuka 'rã iporiaukue'i ha'e ojexavai va'e.
 Ha'e gui pyávy ma oo ju 'rã imonda aguã katy.
- 15 Itavy rei va'e voi oarõ 'rã pytũ'i ta maa.
 Ha'e vy aipoe'i ojeupe: “Avave rei ndaxerexa
 kuaai 'rã”, he'i vy omo'ã 'rã ovy ngova.
- 16 Pytũ jave avakue oike 'rã joo rupi,
 ha'e gui ara py ma ngoo rupi ae 'rã ikuai.
 Neĩ ndoexaxevei 'rã hendy va'e.

- 17 Mba'eta ha'e kuery ma ko'ëa pe “Manoa pytũ guigua” he'i 'rã,
 ha'e rã pyávy nhomongyje reia ma ha'e kuery oexa va'ety ae oiko.
- 18 — Peẽ aipopeje: “Heko vai va'e kuery ma oguer-aapaa vyvoi 'rã yxyrya py.
 Yvy re ha'e kuery pegua oĩ va'e ma ayvu vaipy anho.
 Ndoovei 'rã tape uvaty katy oo va'e rupi omba'eapo aguã.
- 19 Ipirua ha'e haku ma yro'y omboyku-a rami avi manoa voi omomba 'rã ojejavy va'e kuery.
- 20 Ha'e ramo ha'e kuery re ixxy ae hexarai 'rã, ho'okue re taxo ovy'a reve okaru 'rã okuapy.
 Heko vai kuery re na'ima'endu'aavei ma 'rã.
 Ha'e kuery omopẽmbaa 'rã yvyra rami,
- 21 imemby va'erã e'ỹ ha'e kuery omomba rire, ha'e imeve'ỹ va'e pe ndojapo porãi rire”, peje.
- 22 — Any! Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuede ombaraetea rupi ombopukuve 'rã ojerovia rei va'e kuery ára.
 Ha'e kuery ndaekorãvei teĩ opu'ã ju nho 'rã.
- 23 Ha'e kuery pe ha'e ome'ẽ 'rã opytu'u aguã.
 Ha'e ramo ikuai atã 'rã.
 Nhanderuede oma'ẽ 'rã ha'e kuery ikuai rupi.
- 24 Ha'e kuery ma xapy'a'i 'rã omboyvatea.
 Ha'e rire oaxa ju xapy'a 'rã, amboae kuery rami oipe'apaa 'rã,
 mba'emo ra'yĩgue rami avi ojayaa 'rã.
- 25 Ha'e rami e'ỹ rã mava'e 'rã tu oikuaa uka xea-pua,
 ha'e ombovaipa xeayvua? — he'i.

25

Nhanderuete renonde avave rei nonhemboeko porã kuaaia rami Bildade ijayvuague

- ¹ Ha'e ramo Sua pygua Bildade ombovai:
² — Ha'e rami avi Nhanderuete pegua anho õi opena ha'e ipo'aka aguã.
 Ha'e ma ojapo yva yvatevea rupi voi ikuai porãa aguã rami.
³ Guembiguai xondaro kuery ma ndajaipapapa kuaai 'rã.
 Ixuguigua hexakãa ojope 'rã ha'e javi áry.
⁴ Ha'e rami rã mba'exa tu avakue onhemboeko porã 'rã Nhanderuete renonde?
 Mba'exa tu kunha gui itui'i va'ekue oiko 'rã iky'a e'ỹ va'e?
⁵ Ma'ẽ, ha'e oexa rã jaxy eteve voi naendyi ha'e jaxy-tata ikuai va'e iky'a e'ỹ va'e ndoikoi.
⁶ Ha'e gui avakue katuve ma taxo rami rive 'rã yvyĩgueve'i.
 Avakue ra'y kuery ma taxo ramigua meme ae ikuai — he'i.

26

Nhanderuete ipo'akapaa re Jó ijayvuague

- ¹ Ha'e ramo Jó ombovai:
² — Ikangy va'e pytyvõa merami rive reiko, ijyva mbaraete e'ỹ va'e reipytyvõ merami rive!
³ Hi'arandu e'ỹ va'e remongeta kuaa merami rive, ha'e anhetẽ va'e reikuaa uka porãmba merami rive!
⁴ Mava'e nembo'ea rupi tu ndeayvu ha'e rami ete?

- Mava'e guigua nhe'ẽ tu ndere oĩ ndeayvu
kuaa aguã?
- 5 — Ha'e gui omano va'ekue nhe'ẽ ma oryryipa 'rã
okuapy
yy guy py ikuaia py.
- 6 Nhanderuete gui manoa pygua kuery nonhemi
kuaai,
yvykua vaikue ao'iarã noĩ ramo.
- 7 Mba'eve oĩ e'ỹa áry ha'e oipyo kuaray apu'a'ia
katygua,
mba'eve oĩ e'ỹa áry ae avi onhono yvy.
- 8 Arai ana ikuai va'e mbyte ojoko 'rã yy,
ha'e rami teĩ arai ndoxoi 'rã iguy py.
- 9 Ojao'i 'rã guenda opena oinyaty,
hi'áry arai pytũa py ojao'i vy.
- 10 Omoĩ raka'e yy apyrã,
hexakãa ha'e pytũa mbyte py.
- 11 Ijayvu atã ramo yva yta
oryryi 'rã onhemondyipa vy.
- 12 Ombaraetea rupi omboja'o raka'e ye'ẽ,
ha'e o'arandua rupi oity ngovaigua kuery.
- 13 Opejua py rive omoexakã 'rã yva,
ha'e opo py ojuka 'rã teju jagua inhakuã va'e.
- 14 Ma'ẽ, ha'e ramigua ma hembiaapo ppy rive!
Mba'eta ixugui ma nhaendu mbeguei'i anho.
Ha'e gui mava'e tu oendu kuaa 'rã ipo'akaa
ryapu atã va'e?

27

*Heko vai va'e kuery ikuai axy aguã re Jó
ijayvuague*

- ¹ Jó ijayvuve tema. Ha'e vy aipoe'i:

- 2 — Anhetẽ ete Nhanderuete Ipo'akapa va'e xeivy
 guarã va'ekue pe'aa
 ha'e xenhe'ẽ moingo axya va'e rekove rupi
 aura vy aipoa'e:
- 3 xee aikove teria ja,
 ha'e xeapyĩgua py xepytuẽ aguã Nhanderuete
 ome'ẽ teria ja
- 4 xejuru nda'ijayvui 'rã ha'eve'ỹa rami,
 xeapekũ nda'ijapui 'rã guive.
- 5 Nda'evei ete “Ha'evea rami pendeayvu”, ha'e
 aguã!
 Amano peve ndajepe'ai 'rã anhetẽ rupi aikoa
 gui.
- 6 Aĩ atã 'rã xereko porãa re, ndajepe'ai 'rãe.
 Aikoa ára nhavõ xepy'apy py ndaikuaai aje-
 javya.
- 7 — Xerovaigua kuery topa heko vai va'e rami,
 xerovai opuã va'e kuery ma ha'eve'ỹa rami
 ikuai va'e rami topa.
- 8 Mba'eta ojerovia e'ỹ va'e kuery ma mba'e tu oĩ
 oarõ aguã,
 hekove ojayaa,
 ha'e inhe'ẽ Nhanderuete oipe'a rã guarã?
- 9 Ha'e kuery áry teko axy ou ramo
 Nhanderuete oendu 'rã teve ojapukaia?
- 10 Heko vai va'e nda'u oguerovy'a 'rã Ipo'akapa
 va'e?
 Ixupe ojapukai 'rã teve oikoa ha'e javi py?
- 11 — Xee rombo'e 'rã Nhanderuete po'akaa re,
 namombe'u e'ỹi 'rã Ipo'akapa va'e reve
 mba'emo oĩ va'e.
- 12 Mba'eta peẽ kuery ha'e javi pexa ae ma ha'e
 nunga.

- Mba'e re tu ha'vy ovare e'ỹ va'e anho pejou porã?
- 13 Ma'ẽ, po ramigua anho heko vai va'e ojopy 'rã
Nhanderuede po gui,
Ipo'akapa va'e gui nhomoingo axya kuery
ojopy 'rã po rami.
- 14 Ha'e kuery ra'y kuery hetave oje'oivy teĩ kyxe
pyguarã meme ikuai,
hamymino kuery voi ndojou retai 'rã ho'u
va'erã.
- 15 Ha'e kuery va'e regua hembyre va'ekue ma
mba'eaxy omomba 'rã,
ha'e rã ta'yxykue ndojae'oi 'rã.
- 16 Heko vai va'e ma yvyku'i rami 'rã omboaty
prata,
oaorã guive yapo rami ojou-jouve 'rã.
- 17 Ha'e nunga omoĩ porã teĩ heko porã va'e kuery
ju 'rã onhemonde,
prata oguereko va'ekue voi ojevavy e'ỹ va'e
kuery ju omboja'o 'rã okuapy.
- 18 Heko vai va'e ngoorã ojapo va'e ma tanambi
raity rami,
ha'e oguy'irã mba'ety rarõa ojapo va'e rami
rive.
- 19 Iporiau e'ỹ va'e ma mba'emo oguerekopa va'e
mbyte py onheno teĩ
guexa oipe'a ju vy ndoexavei 'rã.
- 20 Ha'e kuery re imongyjaarã ou vy ipo'aka 'rã yy
oxyry atã va'e rami,
pyávy ma yvytu vaikue ogueraapa 'rã.
- 21 Kuaray oua katy gui yvytu ou va'e ogueraa ramo
okanhymba 'rã.
Oipe'apa 'rã heravy oĩague gui.

- 22 Nhanderuete po gui ojava vyvoixe teĩ
 hi'áry ha'e nunga ha'e javi ombou 'rã omboaxy
 e'ỹ re.
- 23 Heko vai va'e ho'a rã ojepopetepaa 'rã,
 okanhy ovy ramo otuvy nhe'ẽ pavẽ 'rã imon-
 dovy — he'i.

28

*Yvy guýry mba'emo porã oĩ va'e avakue oguenoẽ
 kuaa re Jó ijayvuague*

- 1 — Anhetẽ, prata re yvy jo'oa ikuai,
 oĩ avi ouro ky'a'oaty.
- 2 Ferro guive oguenoẽa 'rã yvy gui,
 ha'e rã overa va'e ma ita py ojoua.
- 3 Avakue omoexakã 'rã pytũ anaa rupi,
 ha'e hexakãa opaa peve oo vy oeka 'rã ita
 porãgueve
 pytũ anaa py oĩ va'e.
- 4 Ojo'o 'rã yvy oike aguã avakue ikuaia gui mom-
 byry,
 oguata va'e kuery oikuaa e'ỹa py.
 Ha'e kuery ikuaia gui mombyry 'rã ikuai
 peteĩ ixã re ovava-vava oinya py.
- 5 Yvy gui ma oiko 'rã tembi'u,
 ha'e rã iguýry ma tata py okaiague rami 'rã
 ojekuaa.
- 6 Ha'e pygua ita re oĩ 'rã safira,
 ha'e gui iku'ikue re ma ouro oĩ.
- 7 — Ha'e va'e tape ma guyra jo'ua kuery ndoikuaai,
 taguato ndoexai va'e ae.
- 8 Vixo inharõ ha'e tuvixa va'e nopyrõi 'rã ha'e rupi,
 guary ra'y voi ndoaxai ha'e rupi.

- 9 — Avakue opo py tembiporu oguereko va'e py ombota-mbota 'rã ita re,
ha'e vy vyvty ikuai va'e oipe'a 'rã iguy peve.
- 10 Ombokua 'rã ita rupi
oexa aguã hepyve va'e oĩ va'e ha'e javi.
- 11 Omboty 'rã yy rape ikuai va'e peteĩve henda py otyky e'ỹ aguã rami,
hexakãa katy oguerupa aguã hi'ã py oĩ va'ekue.

*Arandu anhetẽ va'e me'ẽa Nhanderucte oikoa re
Jó ijavyuague*

- 12 — Ha'e rã 'arandua ma mamotu oĩ?
Mamotu oĩ mba'emo jaikuaa ete aguã?
- 13 Ha'e va'e repy ma avave ndoikuaai,
yvy re avakue ikuai rupi ndojouai 'rãe.
- 14 Yvykua vaikue aipoe'i: “Xere ma ha'e nunga noĩ”,
ye'ẽ voi “Xea py noĩ avi” he'i.
- 15 Ouro oiky'a'o pyre re teĩ nda'evei jajogua aguã,
neĩ prata voi nda'evei hekovia japeja aguã.
- 16 Mba'eta ouro Ofir gui ogeru pyre ha'e javi gui ovareve va'e,
ônix hepyve va'e ha'e safira ikuai va'e gui guive.
- 17 Ouro teĩ ma 'arandu rami e'ỹ iporã va'e, neĩ itaendy ma voi.
Jeguaa ouro oiky'a'o pyre guigua re teĩ nanhamboekovia 'rã.
- 18 'Arandu oĩa py ma ita coral ha'e itaendy ikuai va'e re nhandexaraipa 'rã.
Pérola jajoua gui voi ha'eveve 'arandu jarekoa.
- 19 Etiópia gui topázio herua teĩ ha'e va'e ma 'arandu rami e'ỹ ovare,

- neĩ ouro iky'a e'ỹ va'e voi.
- 20 — Ha'e nunga rupi magui tu ou 'arandu?
Mamo tu oĩ mba'emo jaikuaa aguã?
- 21 Mba'eta temimoingo ikuai va'e oexaa gui onhomia,
guyra yvate rupi oveve va'e gui guive.
- 22 Yvykua vaikue ha'e manoa aipoe'i:
“Oreapyxa py roendu rive 'arandu oikoa”,
he'i.
- 23 Nhanderuete anho oikuaa 'arandua katy tape
oo va'e,
ha'e ae oikuaa oĩa.
- 24 Mba'eta ha'e ma yvy apy rupi peve oexa pota,
yva guýry ikuai va'e ha'e javi 'rã oexapa.
- 25 Yvytu poyia ha'evea'i rami Nhanderuete oeja
yy guive ituia peve oa'anga jave,
- 26 oky nhavõ guarã oeja,
ha'e yapu overa reve va'e raperã omoĩ jave,
- 27 ha'e va'e jave py ae 'arandu oexa avi vy oikuaa
uka raka'e.
Ha'e va'e re oikuaa pota ma vy omoĩ atã raka'e.
- 28 Ha'e vy aipoe'i avakue pe: “Pendú ke:
SENHOR renonde pejererokyjea ma
pene'arandurã oĩ,
ha'eve'ỹ va'e gui pejepe'a vy 'rãe peikuaa
mba'emo”, he'i.

29

Jó ymave rupi oiko porãague re ima'endu'aague

- ¹ Jó ijayvuve tema. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Ai! Kueve'igua jaxy re aikoague rami ju aiko
va'e rire,
Nhanderuete xere opena javegua re rami!

- 3 Ha'e jave ma zeakã áry rupi omoexakã va'ekue,
 ha'e hendy va'e xerereko heravy ramo pytũ
 rupi ete aguata aikovy va'ekue.
- 4 Ha'e jave ma xerexaĩ aikovy va'ekue,
 xero áry rupi Nhanderuete xerayvua oexa
 uka rã.
- 5 Ha'e jave ma Ipo'akapa va'e oiko teri xereve,
 ha'e xera'y kuery voi xeyvýry teri ikuai.
- 6 Kamby py xepy ajoi ainy va'ekue,
 ha'e itaova gui yakã'i oxyry va'e rami azeite
 oxyry oiny jave.
- 7 — Tetã kora rokẽ katy aa,
 ha'e tetã mbyte py guive aguapy ainy aguã
 ome'ẽa jave
- 8 kunumigue xerexa vy ojepe'apa,
 ha'e tujakue'i voi opu'ãmba okuapy va'ekue.
- 9 Yvatekueve voi ijayvu ta vy ojuru ojoko okuapy
 va'ekue,
 ojuru re opo omoĩ reve.
- 10 Omboetevepy kuery ayvu nonhenduvei
 va'ekue,
 ijurupy py inhapekũ nomyĩvei ramo.
- 11 Xeayvua rendua kuery ma “Ovy'a va'e” he'i
 okuapy xevy,
 xerexaa kuery voi xere ima'endu'a porã
 va'ekue.
- 12 Mba'eta xee ma iporiaukue'i ojapukai rã aepy
 va'ekue,
 tyre'ỹ opytywõarã oguereko e'ỹ va'e kuery
 guive.
- 13 Omano ta va'e voi xereroayvu porã va'ekue,
 xee ajapo avi va'ekue imeve'ỹ va'e kuery oku-
 raxõ py ovy'a aguã rami.

- 14 Xeejee amoĩ va'ekue teko porã,
 ha'e va'e anho oĩ va'ekue xeao rami.
 Manto ha'e akã nhovãa rami oĩ va'ekue
 ha'evea rami joe apenaa.
- 15 Xee ajeapo va'ekue ára revegua e'ỹ rexarã rami,
 hi'u rovaikue'i va'e pyrã rami guive.
- 16 Iporiaukue'i pe ma tuu aiko va'ekue,
 oikuaapy e'ỹ ikuai va'e re guive aikuaa pota
 va'ekue.
- 17 Ha'e rã porayvu e'ỹ va'e kuery raĩ'y kã ma xee
 amopẽmba va'ekue,
 ha'e kuery raĩ gui xee araa jepe va'ekue
 omokõ ta va'e.
- 18 Xee aipoa'e va'ekue: “Xero py ae 'rã amano,
 amboetave 'rã xe'ára ita ku'i rami.
- 19 Xee aiko 'rã yy peve yvyra rapo ovy va'e rami,
 ha'e pyávy hakã re yxapy oĩa va'e rami.
- 20 Xemboeteave tema 'rã,
 ha'e xepo py xerapa ajopy atã tema 'rã
 aikovy”, ha'e va'ekue.
- 21 — Xeayvu rã ojapyxaka va'e kuery oarõ okuapy
 va'ekue amongeta aguã,
 xeayvua oendua rupi okyrirĩ pavẽ va'ekue.
- 22 Xee xeayvupa ma rã naxembovai kuaai va'ekue.
 Ha'e kuery áry xeayvua oguejy va'ekue yxapy
 rami.
- 23 Ha'e kuery xerarõ va'ekue oky re rami,
 ojuru oipe'a reve oarõ okuapy xeayvu aguã,
 haku-a ára py oky oarõ va'e rami.
- 24 Ha'e kuery nda'ipy'a guaxui jave ha'e kuery pe
 xerory va'ekue.
 Xerova omoexakã rã xererovy'a va'ekue.
- 25 Ha'e kuery raperã xee aiporavo va'ekue huvixa
 rami aguapy ainy reve,

huvixave oxondaro kuery mbyte oĩ va'e rami,
 ha'e ojae'o va'e kuery mbopy'a porãa rami
 ajoguereko va'ekue.

30

Jó iporiaua oguerojae'oague

- 1 — Ha'e gui aỹ ma xegui kyrĩgueve xejojai okuapy,
 ha'e va'e kuery ru ma neĩ jagua reve xerymba
 vexa'i kuery oarõ aguã katy
 namondoukai va'ekue ri.
- 2 Mba'eta ha'e kuery inhangaipa ramo
 mba'e nunga py tu xevy ovare 'rãgue ipo
 mbaraetea?
- 3 Jexavai ha'e karuai gui ha'e kuery ikangypa
 okuapy.
 Oixu'u okuapy mba'emo pirukue,
 yma ma tekoea noĩveia rupi mba'emo vaikue
 ikuai va'e guive.
- 4 Jai rogue ha'e yvyra'i rogue rive oipo'o,
 zimbroyapo guive ho'u okuapy.
- 5 Avakue mbyte gui omoxẽa.
 Ha'e kuery rovai oapukaia okuapy imonda
 va'e rakykue oapukaia rami.
- 6 Yvy'ã peguy kuaray'ã reia rupi ikuai,
 yvykua ha'e itakua rupi.
- 7 Onhendu okuapy jai rupi,
 juu guy rupi rive ijaty okuapy.
- 8 Inhakã porã e'ỹ va'e ra'y kuery ikuai,
 ima'endu'apy e'ỹ regua,
 ijyvy gui omoxẽmba pyre.
- 9 — Ha'e rã aỹ ma ha'e kuery xembojaru rei
 okuapy,
 ojojai pyrã aiko ramo.

- 10 Xegui ojeguaru vy ojepe'a 'rã mombry'i,
ndokyjei guive xerova re onyvõ aguã.
- 11 Mba'eta Nhanderueete ombopyu xerapa xã xem-
bojexavai vy.
Ha'e ramo ha'e kuery ndojejokovei ma
xerenonde.
- 12 Ha'e rami vy xeaxu e'ỹa re opu'ã okuapy xe-
moanha rei aguã,
ha'e xerovai jogueroayvu okuapy xemomba
vy ou aguã re.
- 13 Ombovaipa okuapy xee aa aguã va'e rupi,
xeapo ajexavai aguã rami.
Ha'e kuery ma oipytyvõ pyrã e'ỹ ae.
- 14 Xere ou okuapy tetã kora oitypaague rupi oike
va'e rami,
ha'e kuery ouve tema 'rã ivaipaague mbyte
rupi.
- 15 Xere ou xemongyjaarã,
yvytu ombovevepa rire omboetepy aikoague.
Avy'aague oaxa ma ovy arai rami.
- 16 — Aỹ ma xepy'apy py anhenhandu xenhe'ẽ
ivaipa maa rami.
Xembojexavaia ára ou ma xere.
- 17 Pyávy xekãgue hu'ũmba ha'e ovapa va'e ramigua
aendu,
ha'e mba'emo vai xexu'u va'e ndopytu'ui.
- 18 Mba'emo vai aendu va'e gui xeao voi ojepokapa
rei 'rã,
mba'emo vai xejyryvipy 'rã xeao puku jyryvi
rami.
- 19 Xeruete, ndee ae xemombo yapo py,
ha'e ramo yvy ku'i ha'e tanhimbu rami aiko.
- 20 Ndevy ajapukai rã ndee naxembovai.

- Apu'ã ha'amy teĩ rema'ẽ rive xere.
- 21 Porayvu e'ỹ va'e renhemoingo xevy.
Ha'e vy ndepo mbaraete reve repu'ã xere.
- 22 Rejapo yvytu xereupi vy hi'áry xereraa aguã rami.
Xemou'ũmba ára vai revovo rupi.
- 23 Ha'e gui xee aikuaa amano aguã katy xereraa,
oikove va'e ha'e javi ikuai aguã katy.
- 24 — Ha'e rami avi yty áry ava omomboa imoinyague gui nokuave'ẽi 'rã teve,
ojexavaia gui ndojapukai ratãi 'rã teve ipy-tyvõarã pe?
- 25 Xee ndajae'oi va'ekue teve ojexavai va'e re,
ha'e xenhe'ẽ py namboaxyi teve oiko axy va'e?
- 26 Iporã va'e xee arõ teĩ xere ou mba'emo vai.
Hendy va'e arõ va'e 'rãgue py pytũ anho ou xere.
- 27 Xeryepy rupi omyĩ va'e ndopytu'ui,
xere aiko axya ára ou ramo.
- 28 Xeporiau aikovy kuaray ojope e'ỹa rupi.
Heta va'e kuery mbyte py ajerure ha'amy xepytyvõa aguã.
- 29 Xee ma jagua-tuvy nhe'ẽ ryke'y,
ha'e guyra nhandu ryvy aiko.
- 30 Xepire hu'ũmba reve ho'apa xegui,
xekãgue voi okai merami xepire raku gui.
- 31 Ha'e nunga rupi ixã reta va'e ambopu 'rãgue py xeraxẽ ainy xepy'a vai vy,
ha'e mimby amonhe'ẽ 'rãgue py ojae'o va'e rami anhendy.

31

Jó anhetẽ rupi oikoa re ijayvuague

- 1 — Xerexa reve ajapo ma areko aguã.
Mba'exa tu ha'vy xee apena reia rupi ama'ẽ ta
kunhataĩ re?
- 2 Ha'e rami rire mba'e 'rã tu xee ajopy Nhanderuete yvategua gui,
mba'e nunga tu yvate oĩa gui ome'ẽ 'rã xevy?
- 3 Mba'eta heko vai va'e peguarã omoĩ okanhy
aguã,
mba'emo vai apoa pe omoĩ oiko axy aguã.
- 4 Ha'e rã xee aikoa ma Nhanderuete oexapa,
oipapa aguataa ha'e javi.
- 5 — Ha'e gui aiko porã merami rive va'e rire,
ha'e ajokore aguã katy xepy inhakuã ovy va'e
rire,
- 6 (Nhanderuete toikuaa pota porã xere,
anhetẽ rupi aikoa oikuaa aguã,)
- 7 xapy'a rei tape porã gui ajepe'a vy
mba'emo aexa va'e rupi rive anhembopy'a,
e'ỹ vy xepo re iky'a va'e oĩ va'e rire,
- 8 ha'e rami ri ramo amboae kuery rive to'u xee
ama'etỹague gui,
ha'e xemba'ety rupi henhoĩ va'ekue tomondoropa rive.
- 9 — Xapy'a rei xekuraxõ py kunha mboae re an-
hembotavy uka,
ha'e xea katygua rokẽ py ama'ẽ mbeguea rupi
aiko va'e rire,
- 10 ha'e ramo xera'yxy tojapo tembi'u amboae ava
pe,
hexeve amboae tonheno.
- 11 Mba'eta ha'e rami aiko va'e rire nda'evei ete
'rãgue,

ajejavyague re huvixa kuery xembopaga
'rãgue.

- 12 Ha'e ramigua ma tata rami ombovaipa 'rãgue
opa peve,
omomba 'rãgue mba'emo areko va'e ha'e javi.
- 13 — Xapy'a rei xerembiguai ava e'ỹ vy kunha
mba'e
ha'ev'e'ỹa rami xee areko va'e rire,
- 14 mba'e tu xee ajapo 'rãgue Nhanderujete xere
opu'ã ramo?
Xere oikuaa pota ramo mba'exa tu xee ambo-
vai 'rãgue?
- 15 Mba'eta xeryru'i py aĩ aguã xemoingo va'ekue
e'ỹ ri ty'y ha'e kuery voi omoingo raka'e?
Ha'e e'ỹ teve nhanderyru'i py nhanemoingo
pavẽ va'ekue?
- 16 — Xapy'a rei iporiaukue'i oipota va'e name'ẽi vy
imeve'ỹ va'e ndaexa pyxovei aguã rami ajapo
va'e rire,
- 17 ha'e rami e'ỹ vy xee ae'ia py akaru va'e rire
tyre'ỹ pe amboja'o e'ỹ re,
- 18 (mba'eta xekunumi guive xereve ae areko tuu
rami,
ha'e xeryru'i py aĩ guive imeve'ỹ va'e rerekoa
aiko,)
- 19 xapy'a rei ijao e'ỹ va'e ojexavai rã ama'ẽ rive va'e
rire,
e'ỹ vy onheovã aguã oguereko e'ỹ vy ojexavai
rã,
- 20 xapy'a rei xerymba vexa'i rague py namboakui
ramo
ha'e kuery opy'a py ndaxereroayvu porãi va'e
rire,

- 21 xapy'a rei okẽ py joguerekoa kuery ikuai va'e
 xemboeko porã reve teĩ
 tyre'ỹ rovai xepo aupi va'e rire,
- 22 ha'e rami ri ramo to'a rive xeaxi'y kãgue,
 ha'e tomboia xejyva oĩague gui.
- 23 Mba'eta ha'e rami va'e rire Nhanderuete xem-
 bopaga aguã gui ndaxerekorãvei 'rãgue,
 hexakãa rive xee ndaropo'akai 'rãgue.
- 24 — Xapy'a rei ouro re rive ajerovia vy
 ouro oiky'a'o pyre pe “Ndere ajeko” ha'e va'e
 rire,
- 25 xapy'a rei arekopa etea
 ha'e xepo py ajou reta va'e arovy'a va'e rire,
- 26 xapy'a rei kuaray rexakãa re,
 e'ỹ vy jaxy hendy porãa re ama'ẽ reve
- 27 xepy'a py ajekore nhemia rupi
 xepo py ayvua aikuaa uka va'e rire,
- 28 ha'e va'e py voi ajejavy 'rãgue joguerekoa kuery
 xembopaga aguã rami,
 Nhanderuete yvategua e'ỹ amboete rire.
- 29 — Ha'e gui xere ija'e'ỹ va'e kuery ojexavai rã
 aexa vy ndavy'ai,
 ha'e kuery re mba'emo vai oiko rã ndarovy'ai.
- 30 Ha'e rami avi ndarojejavyi xejuru
 ha'e kuery omano aguã re ajerurea py.
- 31 Ha'e xero py ikuai va'e aipo nde'i:
 “Xo'o ha'e nome'ẽ porãi rire ndajakaru porãi”,
 nde'i,
- 32 mba'eta xee ndaejai yvy mboae guigua tape py
 rive pytũ oaxa aguã,
 xerokẽ aipe'a jepi riaie oguata va'e kuery
 amovaẽ vy.
- 33 Ha'e gui Adão rami e'ỹ xepy'apy py nanhomi

xereko vaia ha'e ajejavya.

- 34 Mba'eta xee ma heta va'e kuery gui ndakyjei,
xeretarã kuery xere ija'e e'ÿa naxemongyjei
akyrirĩ ha'e xero gui naëi aguã rami.
- 35 Xeayvu renduarã oĩ va'e rire!
Ma'ẽ, apy ma oĩ xereko regua xerery reve
ambopara va'ekue!
Ipo'akapa va'e xembovai va'e rire,
ha'e rami e'ÿ vy xerovaigua ombopara va'e
rire xere ijayvua!
- 36 Ha'e va'e kuaxia para araa 'rãgue xeaxi'y áry,
xeakã áry ajokua 'rãgue coroa rami.
- 37 Nhanderuete pe xee aikuaa uka 'rãgue aikoa
ha'e javi.
Ha'e oĩa py ajexa uka 'rãgue yvateve va'e rami.
- 38 — Xapy'a rei xemba'ety káuxa xere ijayvua,
ha'e yvy aikaraĩ heravyague káuxa ojae'oa
va'e rire,
- 39 xapy'a rei ijaju ma ramo ha'u omba'eapo va'e
kuery pe ha'evea rami apaga e'ÿ re,
ha'e ijopyarã va'ekue amomba va'e rire,
- 40 ha'e rami ri ramo trigo 'rãgue py juu rive toiko
xevy,
ha'e cevada 'rãgue py toiko trigo ramigua rive
— he'i.
Apy ma opa ma Jó ijayvuague.

32

*Jó ha'e irũ kuery mboapy ikuai va'e pe Eliú iva-
iague*

¹ Ha'e gui mboapyve avakue opytu'u ma Jó on-
hemboeko porãa rupi ijayvu rã ombovaia gui.

² Ha'e ramo buzita Baraquel ra'y Eliú, Rão ramymino regua ju ivai Jó pe, Nhanderuete gui eteve voi onhemboeko porãvexe ramo.

³ Irũ kuery mboapyve pe voi ivai, mba'eta ha'e kuery nombovai kuaavei va'eri Jó rovai tema ijayvu rire.

⁴ Ha'e gui Eliú ma Jó gui kunumive va'e vy oarõ ranhe ixupe ijayvu aguã.

⁵ Ha'e rami avi mboapy avakue nombovai kuaaveia Eliú oexa vy ivaive oiny.

Jó pe ombovai ypy vy Eliú ijayvuague

⁶ Ha'e gui buzita Baraquel ra'y Eliú aipoe'i:
— Xee ma xekunumive va'e, ha'e rã peẽ ma pen-
detujakueve meme.

Ha'e rami vy xee arõ ranhe, pendua py
xee aikuaa va'e amombe'u aguã ndaxepy'a
guaxui vy.

⁷ Xee aipoa'e va'ekue: “Heta ára ha'e ma'etỹ mbovy
e'ỹ oguereko va'e kuery ranhe ta'ijayvu
'arandu re nhombo'ea rupi”, ha'e va'ekue.

⁸ Ha'e rami teĩ anhetẽ avakue re oĩ 'rã peteĩ Nhe'ẽ,
mba'eta Ipo'akapa va'e oipejua py rive
nhomo'arandu 'rã.

⁹ Hi'arandukueve ma tujakueve anho e'ỹ ikuai,
tujakue'i anho e'ỹ 'rã oikuaa ha'evea ramigua.

¹⁰ Ha'e nunga rupi xee aipoa'e: “Pejapyxaka ke
xere,
ha'e gui xee voi amombe'u 'rã aikuaa va'e”,
ha'e.

¹¹ — Ma'ẽ, xee amoĩ porã pendeayvuague,
pendeayvua re ajapyxaka pota porã
pendeayvurã re teri peikuaa pota peiny reve.

¹² Ha'e gui pendeayvu aendu rã

peẽ kuery peteĩve ma voi ndapeikuaa ukai Jó
 ha'eve'ỹa rami ijayvua,
 napembovai kuaai pekuapy ha'e ae oikuaa
 rami ijayvu rã.

- 13 Ha'e gui nda'evei penhemboeko porã ukaa rupi
 aipopeje aguã:
 “Ore rojou ma 'arandu.
 Nhanderujete ju tombovai, avakue ma
 nda'evei”, peje aguã.
- 14 Ma'ẽ, xevy pe'ỹ ha'e ijayvu rire
 xee ma pendeayvague rupi e'ỹ 'rã ambovai.
- 15 — Jó, neirũ kuery mboapyve onhemondyi vy
 nanembovai kuaavei,
 ha'e kuery pe oata ma merami ayvu.
- 16 Ha'e gui xee pa arõve ta ha'e kuery nda'ijayvui
 ma rire?
 Mba'eta okyrirĩmba ma, peteĩ henda py ma voi
 nombovaivei vy.
- 17 Ha'e rami vy xee ju 'rã xeayvu,
 amombe'u 'rã aikuaa va'e.
- 18 Mba'eta heta areko xeayvu aguã,
 xenhe'ẽ oĩ va'e ae xemokyre'ỹ ramo.
- 19 Mba'eta xepy'apy rupi aendu vinho ryru
 mba'emo pìrekue guigua ipyau va'e
 ramigua,
 onhembotypa vy oxoro rai'i va'e rami.
- 20 Ha'e rami vy tove taxeayvu oẽmba ovy aguã.
 Aipe'a 'rã xejuru rombovaia rupi xeayvu vy.
- 21 Xee ma peteĩ rive joegui ayvuvea rupi e'ỹ 'rã
 xeayvu,
 neĩ avakue pe ajejou porã ukaa rupi e'ỹ guive.
- 22 Mba'eta xee ma ajejou porã ukaa rupi ndax-
 eayvu kuaai.

Ha'e rami e'ÿ va'e rire xemoingoare xereraa
voi 'rãgue.

33

Jó pe Eliú ijayvu eteague

- 1 — Ha'e gui Jó, endu ke aikuaa va'e re xeayvu rã,
ejapyxaka xeayvua ha'e javi re.
- 2 Aÿ ma xeayvu ta,
xejuru py xeapekũ ijayvu aguã rami oĩ.
- 3 Xeayvua oikuaa uka 'rã xepy'a re anhetẽ va'e
anho oĩa,
xeayvu 'rã mba'emo aikuaa va'e re anho.
- 4 Nhanderuete Nhe'ẽ ae xemoingo va'ekue,
Ipo'akapa va'e oipejua py rive ome'ẽ
xerekoverã.
- 5 Xapy'a rei rembovai kuaa vy ke xembovai,
ereko katu reikuaa va'e xevy pe remombe'u
va'erã.
- 6 Ma'ẽ, Nhanderuete renonde ma ndee ramigua ae
avi aiko,
Yapo gui avi xeapo rire.
- 7 Ha'e ramo xee noromongyjei 'rã,
nde'áry noĩ 'rã xepo poyia.
- 8 — Anhetẽ xee aendua py ndeayvu rã
ange aendu kuri
- 9 “Ha'eve va'e aiko, ajejavy va'e'ÿ.
Xeky'a va'e'ÿ ha'e xereko vai va'e'ÿ”, 're ramo.
- 10 “Ma'ẽ, Nhanderuete xembopagaa rupi onhea'ã,
hovaigua aikoa rami xekuaa vy.
- 11 Ha'e rami vy yvyra pa'ũ py omboty xepy,
ha'e oikuaa pota 'rã aikoa ha'e javi re”, 're
va'ekue.
- 12 Ha'e rami ndeayvuague ha'eve'ÿa ramigua ramo

xee rombovai 'rã.
Mba'eta avakue ikuai va'e gui Nhanderujete
yvateve va'e.

- 13 Mba'e re tu ixupe ndeayvu ete vy
“Peteĩve henda py nerenhemombe'u porãĩ ri”,
're?
- 14 Ha'e rami 'rãgue py Nhanderujete ma peteĩ rami
ijayvu ma vy
teĩgue ju 'rã omombe'u porãve.
Ha'e rami teĩ ijayvua re avakue noendu porã
potai 'rã.
- 15 Nhandevy pe oexa ra'u uka 'rã mba'emo, pyávy
mba'emo jaexaa rupi,
nhanderopeyi vaipa reve
nhanderupa rupi jake jajupy jave.
- 16 Nhandeapyxa voi oipe'a vy
nhanembo'e 'rã oipota va'e re,
- 17 ojapo aguã nhandembopy'aa gui jajepe'a aguã
rami,
jajejou porã reia gui nhandereraa jepe aguã,
- 18 yvykua katy nhanderekove oo rã ojoko vy,
kyxe py nhandejukaa gui guive.
- 19 — Nhanderupa rupi nhandetui ramo nhanem-
bopaga 'rã haxy va'e py,
nhanekãgue re haxy nhaendu riae va'e py.
- 20 Ha'e ramo jajeguaru 'rã tembi'u gui,
tembi'u hee va'e teĩ nhanenhe'ẽ py ndaja'uxei
ae.
- 21 Nhandero'o oĩ porã va'ekue aỹ ndojekuaavei.
Ha'e rã nhanekãgue ndojekuaai va'ekue ma aỹ
ojekuaapa.
- 22 Nhanenhe'ẽ oo tema 'rã yvykua katy,

- nhanderekove onhemboja 'rã ovy ipe'aarã kuerya katy.
- 23 — Xapy'a rei ou 'rã peteĩ anjo nhandere ojerure va'erã, mbovy e'ỹ ikuai va'e regua, nhandevy oikuaa uka aguã ha'evea ramigua jajapo aguã.
- 24 Ha'e ramo Nhanderujete nhanemboaxy vy aipoe'i 'rã anjo pe:
 “Eraa jepe ke, yvykua py ho'a e'ỹ aguã. Ajou ma hepyrã”, he'i 'rã.
- 25 Ha'e rami rã nhandero'o hexaĩ ju 'rã nhanekyrĩ jave nhanembaraeteague rami, nhanekunumi jave jaikoague rami ae ju 'rã jaiko.
- 26 Ha'e ramo jajerure 'rã Nhanderujete pe, ha'e rã nhanepytyvõ 'rã.
 Ha'e ramo javy'a reve 'rã jaexa Nhanderujete rova.
 Ha'e ramo nhanemboeko porã ju 'rã.
- 27 Ha'e ramo avakue oendua py japoraie reve aipoja'e 'rã:
 “Ajejavy va'ekue, ha'eve'ỹa ramigua ajapo, teĩ apaga aguã va'ekue rami e'ỹ guive xem-bopagaa.
- 28 Nhanderujete ojogua xenhe'ẽ yvykua py ooa gui, xerekove reve aexa aguã hendy va'e”, ja'e 'rã.
- 29 — Ha'e va'e ha'e javi ma Nhanderujete ojapo nhandevy mokoĩgue, mboapykue mba'e,
- 30 yvykua gui nhanderekove ogueru ju aguã, oikove va'e kuery moexakãa py nhanderexape avi aguã.
- 31 Ha'e nunga rupi Jó, endu ke, ejapyxaka xeayvua re.

Ekyrirĩ ke, ha'e rã xee xeayvu 'rã.

³² Ndee ndeayvu aguã rereko ri vy xembovai.

Ndeayvu ke, mba'eta xee romboeko porãxe.

³³ Ha'e gui mba'eve ndererekoi ri ramo ejapyx-
akave tema xeayvua re.

Ekyrirĩ, ha'e rã rombo'e 'rã 'arandu re — he'i.

34

*Eliú Nhanderuate mboeko porãa rupi
ijayvuague*

¹ Ha'e gui Eliú aipoe'ive ju:

² — Pene'arandu va'e, pendu ke xee aikuaa va'e.

Penembo'epaa va'ekue, pejapyxaka xeayvua
re.

³ Mba'eta nhandeapxya py nhaendu kuaa 'rã ayvu,
nhandejuru py tembi'u heea nhaendu kuaa
rami avi.

⁴ Ha'evea ramigua jaiporavo 'rã nhandejeupe.

Jojavi 'rã jaikuaa iporã va'e.

⁵ Mba'eta Jó aipoe'i: “Xereko porã va'eri

Nhanderuate oipe'a xevy guarã va'ekue.

⁶ Ha'evea rami aiko teĩ ijapu va'e rami xekuaa.

Xeai okuera va'erã e'ỹ oĩ, ajevavya oĩ ramo
e'ỹ”, he'i va'ekue.

⁷ — Oiko 'rã nda'u ava Jó ramigua?

Mba'eta ha'e ma ojojai 'rã Nhanderuate, yy
oy'u va'e rami rive.

⁸ Ha'e rami vy onhemoirũ 'rã oikovy ojapo vai rei
va'e kuery re,

avakue heko vai va'e kuery reve anho oiko.

⁹ Mba'eta aipoe'i: “Nhanderuate jarovy'a teĩ

mba'everã ndovarei nhandevy”, he'i va'ekue.

- 10 — Ha'e nunga rupi peẽ avakue peneakã porã
va'e, pejapyxaka xeayvua re.
Nhanderuete ma peteĩve henda py ndojapo
vai 'rã,
Ipo'akapa va'e ha'eve'ỹa rami ndajoguerekoi
'rã.
- 11 Mba'eta ome'ẽ 'rãe jaikoague repy,
ojapo 'rã peteĩ-teĩ jaikoague repy jajou aguã
rami.
- 12 Anhetẽ ete, Nhanderuete ha'eve'ỹa rami ndoikoi
'rã.
Ipo'akapa va'e ndajoguerekoi 'rã ha'eve'ỹa
rami.
- 13 Mba'eta mava'e tu omoĩ raka'e yvy re opena
va'erã?
Mava'e tu ipo py omboaxa raka'e ha'e javi
regua?
- 14 Xapy'a rei Nhanderuete ojee rive opena va'e
rire,
ha'e ojea katy onhe'ẽ ha'e pytuẽa oguerupa
va'e rire
- 15 to'o ikuai va'e ha'e javi omanomba 'rãgue,
ha'e yvyku'i ju jajeapo 'rãgue.
- 16 — Ha'e gui Jó, ndere 'arandu oĩ ramo endu ke
pova'e.
Ejapyxaka xeayvua re.
- 17 Ha'eve'ỹa rami joguereko va'e teve oĩ 'rã joe
opena aguã?
Mba'e re tu ha'vy ndee ndeayvu Heko porã
ha'e Ipo'akapa va'e ojejavya rami?
- 18 Huvixave oiko va'e pe nda'u “Mba'e vare'ỹ” 'ea
'rã teve?
Ha'e rami e'ỹ vy yvatekueve pe: “Pendeko vai
va'e” 'ea 'rã teve?

- 19 Yvatekueve rive oayvuve e'ỹ va'e pe katuve ma
nda'evei.
Ha'e ma iporiaukue'i gui ndoayvuvei 'rã
oguerekopa rei va'e kuery.
Mba'eta ha'e javive ma opo py ojapo va'ekue
meme ikuai.
- 20 Ha'e kuery omano xapy'a va'erã meme.
Pytũ mbyte jave ha'e kuery oryryipa reve
oaxa 'rã,
ipo'aka va'ekue teĩ Ipo'akapa va'e jaexa e'ỹ
va'e ogueraa 'rã.
- 21 — Nhanderuate ma oma'ẽ 'rã avakue ikuaia
rupi.
Ha'e kuery uguataa ha'e javi ha'e oexapa 'rã.
- 22 Jipoi pytũa neĩ kuaray'ã ana
mba'emo vai apoare kuery ixugui onhemi
aguã.
- 23 Mba'eta Nhanderuate ma avakue reko re oikuaa
pota are e'ỹ teĩ
ojapo 'rã henonde ojexa uka aguã rami om-
boayvu aguã.
- 24 Ha'e rami vy oikuaa pota e'ỹ re omopẽmba 'rã
imbaraete va'e kuery,
ha'e vy hekovia omoĩ 'rã amboae kuery.
- 25 Ha'e kuery ikuaia ha'e oikuaa ae vy
pyávy oity ramo omongu'i pyre ikuai.
- 26 Pavẽ oexaa py
omoingo axy 'rã heko vai va'e ha'e javi reve,
- 27 ixugui ha'e kuery ojepe'a rire,
peteĩve ma voi ndoikuaaxei ixuguigua tape.
- 28 Ha'e kuery ojapo Nhanderuate renonde ipori-
aukue'i ojapukaia onhendu aguã rami.

- Ha'e ramo oendu ae ojexavai va'e kuery ojae'oa.
- 29 Nhanderujete okyrirĩ teĩ mava'e 'rã tu ombopaga?
Ngova omo'ã rã mava'e 'rã tu oexa, peteĩ regua ha'e javi e'ỹ vy peteĩ ava teĩ?
- 30 Ha'e rami oiko heko vai va'e ipo'aka e'ỹ aguã, ha'e oiko e'ỹ aguã heta va'e kuery mbotavyarã.
- 31 — Xapy'a rei amongue aipoe'i 'rã Nhanderujete pe:
“Aiko axy vaipa ma, ndajejavyvei ma 'rã.
- 32 Xembo'e ke mba'emo xee ndaikuaai va'e re.
Ha'eve'ỹa rami ajapo va'ekue teĩ ndajapovei ma 'rã”, he'i 'rã.
- 33 Ha'e rami rã Nhanderujete omboekovia kuaa aguã nda'u
oporandu 'rã teve ndee reipotaa e'ỹ vy ndee ndereipotaa re?
Ndevy pe teve aipoe'i 'rã: “Ndee ae eiporavo, xee'ỹ.
Emombe'u ke reikuaa va'e, ndeayvu ke”, he'i 'rã teve?
- 34 — Avakue hi'arandukueve omombe'u 'rã xeavy, inhakã porã va'e kuery xeayvua re ojapyxaka vy aipoe'i 'rã xeavy:
- 35 “Jó ma oikuaa vy e'ỹ ijayvu, ijayvua re 'arandua noĩ”, he'i 'rã.
- 36 Ha'e nunga rupi tove Jó reko re toikuaa pota opa peve,
heko vai va'e rami ombovai rire.
- 37 Mba'eta ojejavya áryve omoĩ Nhanderujete re opu'ã rei aguã.

Nhanembyte py ojepopete ombojaru reia
rupi,
ha'e Nhanderuate rovai ijayvu reta rive.

35

*Eliú “Ojerovia e'ỹ va'e kuery ojexavai vy
ojapukai teĩ Nhanderuate noendui”, he'iague*

- ¹ Eliú aipoe'ive ju:
² — Ha'evea rami teve aipo're:
 “Nhanderuate gui xereko porãve”, 're
 va'ekue?
³ Mba'eta aipo're: “Mba'e nunga py tu xereko
 porãa ovare?
 Mba'e tu xereko porãa py ajouve 'rã ajejavya
 py ajou va'e gui?” 're va'ekue.
⁴ Ha'e ramo xee rombovai 'rã,
 ndee ha'e neirũ kuery guive.
⁵ Ema'ẽ yva re ha'e exa.
 Exa pota nde'áry rupi arai yva re ikuai va'e re.
⁶ Rejejavya py mba'e nunga py tu hexe rejapo vai?
 Ndereko vaia hetave ovy rã mba'e tu rejapo
 hexe?
⁷ Ha'e rami e'ỹ vy ndereko porãa py mba'e tu
 reme'ẽ ixupe?
 Mba'e tu ojopy 'rã ndepo gui?
⁸ Ha'e rami 'rãgue py ndereko vaia ma avakue ndee
 ramigua pe ae 'rã ojapo vai.
 Ha'e ndereko porãa ma voi ha'e rami ae avi
 avakue ra'y kuery pe anho 'rã ojapo porã.
⁹ — Ha'e gui avakue omoingo axya vaipa rã haxẽ
 'rã,
 ha'e vy ojapukai 'rã ipo'aka va'e kuery po gui
 ogueraa jepea aguã.

- 10 Ha'e rami teĩ avave rei aipo nde'i 'rã: “Mamo tu oĩ Nhanderuete xemoingoare,
pyávy avy'a reve aporaei aguã ome'ẽ va'e?”
- 11 Ha'e ma yvy rupi vixo ikuai va'e gui nhanderekombo'eve va'e,
ha'e guyra yvate rupi oveve va'e gui nhanemo'aranduve va'e”, nde'i.
- 12 Ha'e kuery ojumpukai teĩ ha'e nombovai,
guko vaia rupi rive onhemboyvate ramo.
- 13 Ojumpukai rive ramo Nhanderuete noendui 'rã,
ha'e kuery re Ipo'akapa va'e noma'ẽi 'rã.
- 14 Jó, ndee ma Nhanderuete nderexaia rami ndeayvu,
ha'e rã henonde ma ndereko ojekuaapa.
Ha'e nunga rupi earõ hexe.
- 15 Aỹ peve Nhanderuete opoxya rupi nanhom-bopagai,
neĩ heko vai va'e re ndoikuaa potai teri ramo
- 16 ndejuru reipe'a vy ayvu ovare'ỹ va'e rupi ndeayvu.
Ndeayvu reta ma, reikuaa vy e'ỹ.

36

Eliú “Avakue ojexavaia py Nhanderuete oikuaa uka 'rã iporã va'e”, he'iague

- ¹ Eliú ijayvuve tema. Ha'e vy aipoe'i:
- ²— Ejapyxakave'i ranhe, ha'e rã amombe'u porãve 'rã ndevy
Nhanderuete amboeko porãa rupi xeayvu aguã arekove teri va'e.
- ³ Mombyry gui 'rã aru xe'arandurã
Xemoingoare amboeko porã aguã.

- 4 Mba'eta anhetê, xeayvu ma rive'ÿ.
 Ndereve oĩ va'e ma mba'emo oikuaapa va'e.
- 5 — Ne'exa, Nhanderuete ma tuvixa ete va'e.
 Ha'e rami teĩ nopena e'ÿi 'rã peteĩve re.
 Oikuaa py avi tuvixa ete va'e oiko.
- 6 Ndogueraa jepei 'rã heko vai va'e rekove,
 ha'e rã ojexavai va'e kuery ma ha'evea rami
 'rã oguereko.
- 7 Ndopytu'ui 'rã heko porã va'e kuery re oma'ëa
 gui.
 Ha'e rami 'rãgue py omboyvate vy huvixave
 kuery reve
 omboguapy 'rã henda openaaty py raka'e rã
 pevé.
- 8 Xapy'a rei ha'e kuery corrente py ombo'aague py
 'rã ikuai,
 ixã imoingo axyarã py ojokuaa rire.
- 9 Ha'e rami ha'e ojapo 'rã ha'e kuery ha'eve'ÿa rami
 ojapoague oikuaa aguã,
 ojejou porã reia rupi ikuai rire.
- 10 Ha'e kuery apyxa oipe'a 'rã ombo'e aguã.
 Ha'e rami vy ha'e kuery pe ijayvu 'rã heko vaia
 gui ojeko rerova aguã.
- 11 Xapy'a rei ha'e kuery onhe'ẽ rendu ha'e ixupe ju
 ikuai ramo
 opaa py oiko 'rã ha'e kuery ovy'a aguã ára,
 ha'e ma'etÿ mba'emo re ovy'a rei okuapy
 aguã.
- 12 Ha'e rã ha'e kuery noendu potai ri ramo
 hu'y guaxu py rami onhyvõa 'rã,
 ha'e ramo omano 'rã hexa ogue reve.
- 13 Opy'a py heko vaia anho omoĩ va'e ma ojeupe
 guarã omboaty 'rã poxya.

- Nhanderuete ombo'a uka teĩ ndojapukai 'rã okuapy heraa jepearã va'ekue pe.
- 14 Ha'e rami vy kunumi teri reve teĩ omokanhy 'rã guekove.
Omano 'rã avakue ta'angaa pegua itavy rei va'e mbyte py.
- 15 Ha'e rã ojexavai va'e kuery ma ha'e ogueraa jepe 'rã ojexavaia py ae oeko mbo'e vy,
mba'eta ombojexavaia rupi oipe'a 'rã ijapyxa.
- 16 — Ha'e rami ae ndee voi reiko axya gui Nhanderuete ndepe'axe avi
peteĩ henda tuvixaa py, reiko axy ve'ỹ aguã py,
ha'e rekaru aguã mesa áry tembi'u hee va'e anho oĩa py.
- 17 Ha'e rã ndee ma renhemonyẽ heko vai va'e kuery reve repaga aguã.
Ha'e nunga rupi nderupity 'rã ndejou vaia ha'e nembopagaa aguã anho.
- 18 Enheangu ke ha'vy ipoxya rendua py rejojai rei e'ỹ aguã,
ejepe'a uka eme guive “Xerekovia heta ome'ẽa” 're vy rive.
- 19 Rejae'o rei ha'e opa mba'e py renhea'ã ramo rive nda'u
nemboaxy 'rã rejexavaia gui reo jepe aguã?
- 20 Earõ eme eikovy pytũ pyguarã,
mba'eta heta ikuaiaague gui oipe'apaa heravy aguã ae oĩ.
- 21 Enheangu ke teko vai re reo e'ỹ aguã,
ha'e va'e pe “Jexavai gui ha'eveve va'e” 're vy rive.
- 22 Ma'ẽ, Nhanderuete opo'akaa py yvate ete va'e ojekuaa!

Mava'e porombo'ea 'rã tu ha'e rami oiko?

23 Mava'e tu omboeko mbo'e ta,
ha'e'ÿ vy ixupe “Ha'eve'ÿa rami rejapo” he'i
ta?

Nhanderuetete yvate etea re Eliú ijayvuague

24 — Nema'endu'a porã Nhanderuetete rembiapo
avakue pavẽ oguerovy'a va'e re.

25 Ha'e nunga re avakue ha'e javi oma'ẽ vy
mombyry gui ojou porã 'rã okuapy.

26 Ma'ẽ, Nhanderuetete ma yvate ete va'e, jaikuaa
aguã rami e'ÿ.

Oikoa ma'etÿ guive ndajaipapa kuaai 'rã.

27 Mba'eta ojea katy ogueru 'rã yy tykyrã,
yvyxĩ gui ombo'oky aguã.

28 Ha'e rami vy arai gui onhoẽ 'rã
avakue áry otyky reta va'erã.

29 Amongue nda'u oikuaa 'rã ri marã rami pa arai
oipy heravya,
yapu guive oĩa gui omonhendua?

30 Ma'ẽ, ha'e va'e áry rupi oexa uka 'rã imondovy
nhemboxi,
ye'ẽ typyvea ha'e javi rupi peve omoexakã
va'erã.

31 Ha'e nunga py oguereko 'rã yvy regua ikuai va'e,
ha'e vy ha'e kuery pe ome'ẽ 'rã tembi'u oata
aguã rami e'ÿ.

32 Opo py overa va'e ojopy reta vy
omombo 'rã ngovaigua kuery re.

33 Ára vai revovo voi oikuaa uka 'rã heko,
mba'eta nda'evei etea oexa uka 'rã ha'eve'ÿa
rami joguereko va'e rovai.

37

- 1 — Ha'e nunga re xema'endu'a vy xekuraxõ
 oryryi rei,
 opo-opo guive, oĩaty gui oẽ ta merami.
- 2 Pendu pota ke Nhanderuete guigua yapu re,
 ijuru gui hevovo va'e onhendu va'e re.
- 3 Yva guy ha'e javi rupi gui omondouka 'rã
 ojea gui overa va'e reve yvy apy peve.
- 4 Ha'e va'e rire ijayvu atã nhendu 'rã,
 yvatevea py onhemboxi 'rã hyapu reve.
 Ha'e ndopoi e'ỹi 'rã overa va'e ijayvua onhen-
 dua rupi.
- 5 Nhanderuete ijayvu reve hyapu 'rã nhomondyi-
 paa rupi.
 Ojapo 'rã mba'emo tuvixa va'e, jaikuaa e'ỹ
 va'e.
- 6 Mba'eta yro'y apĩ pe aipoe'i 'rã: “He'a ke yvy áry”,
 ha'e gui oky ha'e oky xapy'a-py'a va'e pe ma
 “Penembaraeteve ke”, he'i 'rã.
- 7 Ha'e rami vy ojapo 'rã avakue ha'e javi po oĩ rive
 aguã rami,
 hembiapo re ju ha'e kuery oikuaa pota aguã.
- 8 Vixo ikuai va'e voi oike 'rã onhemiaty py,
 ha'e vy okua py 'rã ikuai.
- 9 Yvytu jere oẽ 'rã ouvy opy ja'o oĩaty gui,
 ha'e rã yvytu ro'y ma kuaray yke katy gui 'rã
 oipeju.
- 10 Nhanderuete oipejua py rive ho'a 'rã yro'y,
 ha'e ramo yupa itui va'e hatãmba 'rã oupy.
- 11 Arai ana overa va'e oua ma
 omonyẽ 'rã okyrã.
- 12 Ha'e ramo arai ikuai va'e omondouka rã
 oaĩmba 'rã oje'oivy opa rupi,

- yvy jave áry rupi, ijayvuague ojapo aguã.
- 13 Ha'e nunga ha'e javi ombou 'rã yvy regua kuery
re oma'ẽ vy,
omo'arandu e'ỹ vy omboaxy aguã.
- 14 — Jó, ejapyxaka pota na pova'e re,
Nhanderujete rembiapo iporã va'e re reikuaa
pota aguã.
- 15 Ndee reikuaa teve marã rami pa Nhanderujete
ojapo
overa va'e arai gui ojekuaa aguã rami?
- 16 Omombe'ua teve ndevy arai ikuai va'e marã
rami pa yvate rupi ova-ova,
e'ỹ vy Oikuaapa va'e rembiapo porãgue ha'e
javi?
- 17 — Mava'e tu ojapo ndeao raku-a rendu aguã
rami
kuaray puku-a katy gui yvytu ou rã yvy jave
rupi okyrirĩmba rei oiny jave?
- 18 Hexeve voi teve ndee yva reipyo kuaa avi yvate
rupi,
jajexaa mba'emo ryku guigua rami overa rei
va'e?
- 19 Orembo'e ha'vy ore voi ixupe oreayvu kuaa avi
aguã.
Mba'eta ore ma pytũ rupi orekuai va'e vy
mba'eve noromombe'u kuaai ixupe.
- 20 Amongue nda'u ixupe omombe'u 'rã
xeayvuague?
Ha'e rami avakue ikuai va'e onhemomba
ukaxe vy ma 'rã.
- 21 — Ma'ẽ, avakue ma yva re kuaray rexakãa re
noma'ẽ mbaraetei 'rã,
yvytu oipejua rupi yva oiky'a'opa ma jave.

- 22 Kuaray apu'a'ia katy gui hexakã 'rã ouvy iju va'e,
Nhanderuate yvýry rupi ojekuaa 'rã hexakãa
nhomondyipaará.
- 23 Ipo'akapa va'e ma ndajaeko upityi 'rã.
Ha'e ma opo'akaa py yvate ete va'e,
ha'evea rami meme joguereko va'e guive, opa
mba'e py heko porã va'e vy.
- 24 Ha'e rami rã henonde avakue ojererokyje 'rã.
Ha'e ma onhemo'arandu rei va'e kuery re
noma'ëi 'rã — he'i.

38

Jó ndoikuaai va'e re SENHOR oporanduague

- 1 Ha'e va'e rire ma SENHOR peteĩ yvytu jere
mbyte gui ijayvu vy ombovai Jó. Ha'e vy aipoe'i:
- 2 — Mava'e tu ndee mba'eve reikuaa e'ỹ vy
xepy'aa ha'eve'ỹa rami remombe'u va'e?
- 3 Eiko katu ha'vy ava rami,
mba'eta xee aporandu 'rã ndevy.
Ha'e rã ndee ma xembovai 'rã.
- 4 — Mamo tu reĩ raka'e yvy ytarã anhono jave py?
Ndeayvu ke, anhetẽ ri ne'arandu va'e vy.
- 5 Mava'e tu oa'ã raka'e yvy, xapy'a rei reikuaa rã?
Mava'e tu ixã omoatã raka'e hi'áry rupi?
- 6 Mba'e nunga áry tu ijyta oĩ?
Ha'e mava'e tu omoĩ raka'e ita jypy guarã?
- 7 Ha'e va'e jave py ma jaxy-tata ko'ẽ rai'i javegua
ovy'a ete reve oporaei okuapy,
ha'e Nhanderuate ra'y kuery ikuai va'e
oguerovy'a okuapy.
- 8 — Ha'e mava'e tu okẽ py rami ojoko raka'e ye'ẽ
iguy gui ovu ouvy jave?
- 9 Mba'eta xee ae arai amoĩ ijaorã,

- ha'e pytũ py anhovã ajukue py rami.
- 10 Xee ae amoĩ raka'e yy apyrã,
okẽ py rami ajoko vy.
- 11 Ha'e vy aipoa'e: “Apy peve'i 'rã reju, ndereax-
avei 'rã.
Apy ae 'rã ndeguigua yai onhemboyvate reve
ojeapi vy oxopa”, ha'e va'ekue.
- 12 — Ndee teve reikoa ára guive ndeayvu raka'e
ko'ẽ rai ouvya va'e pe,
ko'ẽ va'e pe reikuaa uka vy hexakã aguã,
- 13 yvy apy re ovaẽ aguã,
heko vai va'e kuery omondyi heravy vy?
- 14 Yvy ojekuaa 'rã yapo omou'ũ mbyre
ha'e ao ixorĩmba va'e rami.
- 15 Heko vai va'e kuery gui amokanhy 'rã “Nhande-
vygua hexakã va'e” he'ia va'e,*
ha'e amopẽ 'rã ijyva jojuka aguã oupi va'e.
- 16 — Ndee teve revaẽ ma ye'ẽ ryapy py,
e'ỹ vy reguata ma iguýry typyvea rupi?
- 17 Ndevy pe teve oexa ukaa omanogue ikuai
rokẽ?
Ndee rexa ma teve hokẽ pytũ anaa py oĩ va'e?
- 18 Reikuaa teve marã rami ete pa yvy ipya?
Ndeayvu ke, xapy'a rei reikuaa ri vy.
- 19 — Mamo rupi tu oĩ tape hendy va'e ro katy oo
va'e?
Pytũa oĩaty voi mamo tu oĩ?
- 20 Erojevvy ha'vy hekoa katy,
hoo via reikuaa ri vy.
- 21 Ndee nhi'ã reikuaa 'rã, ha'e va'e jave reiko ae ma
rire,

* **38:15** Heko vai va'e kuery pegua hendy va'e ma pytũ ae, pytũ rupigua ae ikuai ramo (24.16-17).

- ha'e reikoa ára mbovy rei e'ỹ!
- 22 — Ndee teve revaẽ ma yro'y apĩ amoĩ porãaty py,
ha'e rexa teve amandau amoĩ porãaty?
- 23 Mba'eta ha'e va'e ma xee amboyru imoiny an-
hombojexavai aguã,
joguero'a ha'e joe opu'ãa jave guarã.
- 24 — Mamo rupi tu oĩ tape hendy va'e oẽ ovy aguã
katy,
ha'e yvytu kuaray oua katy gui yvy áry rupi
oipeju ouvya katy?
- 25 Mava'e tu oipe'a 'rã oky xapy'a-py'a ou aguã,
ha'e tape hyapu ha'e overa va'e ou aguã?
- 26 Mba'eta ambo'oky 'rã yvy áry
avave rei oĩ e'ỹa py, tekoka e'ỹa rupi ae,
- 27 amoakỹ aguã yvy tekoka e'ỹa ipirupa va'e,
ajapo aguã jai roky yvate ovy aguã rami.
- 28 Oky nda'u tuu va'e oiko?
Mava'e tu ojapo 'rã yxapy otyky aguã rami?
- 29 Magui nda'u oiko yro'y hatã va'e?
Ha'e mava'e tu omoingo 'rã yro'y yva gui ho'a
va'e?
- 30 Mba'eta yy hatã 'rã ita rami,
yy typy rei teĩ hi'áry rupi ma hatãmba 'rã.
- 31 — Tyrã ndee teve rejokua kuaa Eixu jaxy-tata,
e'ỹ vy rejora kuaa Hendy guaxu va'e
ojokuaague?
- 32 Ndee teve reru kuaa 'rã jaxy-tata ijaty va'e,
e'ỹ vy reraa 'rã teve henoiny Ursa ta'y kuery
reve?
- 33 Reikuaa teve yva re ikuai va'e rekorã oeja pyre?
Reikuaa teve marã rami pa yvy re ha'e kuery
ipo'akaa?

- 34 — Tyrã ndee teve renhendu kuaa 'rã arai ikuaia
peve,
oky vaipa aguã yy ndeao'i peve?
- 35 Tyrã overa va'e pe ndeayvu kuaa 'rã teve,
nembovai vy ha'e kuery “Apy ma roĩ” he'i
okuapy aguã?
- 36 Mava'e tu omoĩ 'arandu arai ikuai va'e áry?
Ha'e mava'e tu omo'arandu jaxy-tata ova aguã
re?
- 37 Mava'e nda'u o'arandu rupi oipapa kuaa 'rã arai
ikuai va'e?
Ha'e rami e'ỹ vy mava'e nda'u onhoẽ kuaa 'rã
yy yva re yryru ikuai va'e gui,
- 38 yvy ku'i oĩ va'e ojeapo aguã oja va'e,
ha'e yvy hakytã joe oje'apa aguã?
- 39 — Ndee teve rejuka 'rã guary kunha ho'u va'erã?
Ha'e guary ra'y kue'iry okaruxe rã remoevy-
atã kuaa 'rã teve
- 40 okua rupi ikuai jave,
e'ỹ vy onhemiaty gui oma'ẽ mbegue jave?
- 41 Mava'e tu uruvu kuery pe ojou uka 'rã ho'u
va'erã,
ta'y kue'iry Nguuete pe oiapukai reve
ho'u va'erã rekaa rupi ikuai ramo?

39

- 1 — Ndee teve reikuaa kavara yvy'ãa rupigua ta'ya
ára?
Repena kuaa teve guaxu ta'y'i ta jave?
- 2 Reipapa kuaa teve mbovy jaxy peve pa ha'e
kuery ipuru'aa?
Reikuaa teve ha'e kuery ta'y'i aguã ára?
- 3 Ha'e kuery ma ta'y'i aguã ojero'a 'rã,
ha'e rami vy ojegui omoẽ 'rã haxy va'ekue.

- 4 Ta'y kuery ma imbaraetepa 'rã okuapy,
 nhuũndy rupi ae 'rã tuvixapa.
 Oopa vy ndojevyvei 'rã oxy kuerya py.
- 5 — Mava'e tu opoi 'rã mburika'i ka'aguy regua?
 Ha'e mava'e tu ojora kuaa 'rã mburika onha
 ratã va'e?
- 6 Ha'e va'e rekoarã ma tekoa e'ÿa ame'ẽ,
 yvy re'ẽroa rive ame'ẽ ikuai aguã.
- 7 Ha'e kuery ojojai 'rã tetã revovo,
 noendui 'rã guive mymba reraa ojavuka-
 pukaia.
- 8 Yvy'ã ikuai va'e rupi ae okaruaty oĩ,
 mba'eta hogue pyau va'e rekaa rupi ikuai.
- 9 — Toro ka'aguy rupigua teve omba'eapoxe 'rã
 ndevy?
 Ha'e va'e teve pytũ oaxa 'rã nerymba okaruaty
 py?
- 10 Remoxã kuaa 'rã teve yvy karaĩa re?
 Ha'e va'e nda'u nderakykue rupi oikaraĩ 'rã
 heravy yvy?
- 11 Hexe teve ndee rejerovia 'rã imbaraete vaipa
 va'e ramo?
 Ixupe teve reja 'rã remba'eapoa rupi opena
 aguã?
- 12 Hexe rejerovia teve renhotỹ va'ekue nderopy
 ogueru aguã,
 e'ÿ vy mba'emo remoa'yĩ aguã py?
- 13 — Guyra-nhandu ma opepo ombota-mbota 'rã
 ovy'a reve.
 Ha'e rami teĩ guague ha'e opepo nda'u joayvu
 aguã ri oguereko?
- 14 Any, ngupi'a oeja 'rã ovy yvy py,
 yvy ku'i py rive haku aguã py.

- 15 Mba'eta hexarai 'rã amongue opyrõ vy ombovopa va'erãa gui,
vixo nhuũndy rupi ikuai va'e opyrõmba va'erãa gui guive.
- 16 Nopena porãi 'rã gua'y kuery re, gua'y kuery e'ÿ re rami.
Ndoikuaa potai 'rã gua'y'i okanhymba teĩ,
- 17 hi'arandurã Tuuete nome'ëi rire,
nome'ëi mba'emo re oikuaa pota aguã.
- 18 Ha'e rami teĩ opo reve onha ovy aguã opu'ã ma vy
ojojai 'rã heravy kavaju ha'e hi'árygua.
- 19 — Ha'e gui ndee teve kavaju pe reme'ë 'rã imbaraeterã,
e'ÿ vy ijaju'y áry rupi remoĩ 'rã hagnerã?
- 20 Rejapo kuaa teve tuku rami opo ovy aguã rami?
Nhomondyi 'rã oapyĩgua gui ipytuë raku rei reve onhendu vy.
- 21 Ojo'o 'rã heravy yvyugua ombaraetea ae oguero vy'aa rupi.
Ha'e vy ojepe'a 'rã ovy tembiporu revegua kuery reve joguero'a aguã.
- 22 Ojojai 'rã nhomongyjea kuery onhemondyi e'ÿ re.
Ha'e rami vy guakykue katy ndojevyi 'rã kyxe revegua gui voi.
- 23 O'áry hu'y ryrú ogueraa va'e omopará 'rã heravy,
hu'y guaxu ha'e hu'y'i hexakã va'e reve.
- 24 Ipoxu ha'e ivai reve omou'ũmba 'rã heravy tape,
mimby guaxu nhe'ë oendu ma vy ndojejokoi 'rã.
- 25 Mimby guaxu omonhe'ëa ramo “Tenonde katy!”
he'i 'rã.

Joe opu'ãa gui mombyry teri oo reve oetũ 'rã,
oendu 'rã huvixa kuery ojavukai atãa ha'e
tembiporu revovo.

- 26 — Ndee ne'arandua rupi teve taguato oveve,
kuaray apu'a'ia katy opepo oipyto reve?
- 27 Ndeayvua rupi teve taguato guaxu oo 'rã yvate,
ha'e yvatea py guaityrã ojapo?
- 28 Ha'e va'e ma itaova yvate va'e re oĩ 'rã guaityrã
ojapo aguã py,
itaova yvate va'e apyte áry, mba'eve rei
nomoangekoia py.
- 29 Ha'e py oĩa gui oexa pota 'rã guembiarã.
Mombyry guive 'rã oexa.
- 30 Ha'e va'e rire ta'y kuery oipyte 'rã tuguy.
Mamo rã rei te'õgue ituia py ha'e voi ovaẽ 'rã
— he'i.

40

- 1 Jó pe SENHOR aipoe'ive tema:
- 2 — Ha'e gui ijayvu poyi va'e nda'u nhombovake ta
Ipo'akapa va'e reve?
Nguete rovai ijayvu va'ekue tombovai aỹ —
he'i.

Jó onhemo'yvyĩ'ia rupi ombovaiague

- 3 Ha'e ramo Jó ombovai SENHOR. Ha'e vy aipoe'i:
- 4 — Xevy pe ma nda'evei. Mba'exa tu rombovai ta?
Ajoko 'rã xejuru xepo py.
- 5 Peteĩgue xeayvu rire teĩ nambovai kuaavei ma.
Mokoĩgue katu va'eri ndaxeayvu reguavei ma
— he'i.

*Nhanderuete po'akaa hembiaapo oexa uka va'e
re ijayvuague*

- 6 Ha'e ramo yvytu jere mbyte gui SENHOR ombovai ju. Ha'e vy aipoe'ive Jó pe:
- 7 — Eiko katu ha'vy ava rami.
Xee aporandu 'rã ndevy, ha'e rã ndee xembovai 'rã.
- 8 Ndee ta'vy remboyke rive 'rã xereko porãa?
Xemboeko vai 'rã teve renhemboeko porãvexe vy?
- 9 Tyrã ndee teve Nderuete rami ndejyva mbaraete va'e?
Ndee voi ndeayvu ryapu rei 'rã teve xee xeayvua rami?
- 10 — Ndejee emoĩ ha'vy ndeyvatea ha'e ndetuvixaa.
Enhemonde ndepo'akaa ha'e nerexakãa py.
- 11 Xevy pe exa uka ndepoxya.
Exa pota onhemboyvate rei va'e kuery re, ha'e eitypa.
- 12 Exa pota onhemboyvate rei va'e ha'e javi re, ha'e emo'yvyĩ'imba.
Epyrõmba vyvoi heko vai va'e kuery ikuaia re.
- 13 Ejatypa imbokuapy yvy ku'i py.
Ejao'ipa hova ituia py.
- 14 Ha'e rami rã mae 'rã xeayvu
reiporu kuaa regua py ae ndepo'akaa rami.
- 15 — Eikuaa pota aỹ hipopótamo ndereve amoingo avi va'ekue re.
Ha'e va'e ma vaka rami nhuũ ho'u oikovy va'e.
- 16 Imbaraetea ma hye re oĩ,
ipo'akaa ma hyepy ro'o re ae.
- 17 Huguai ma yary rakã rami hatã va'e.
Hĩ'u rajy ma oipopẽ mbyre rami oĩ.
- 18 Ikãgue ma overa va'e aygue rami imbaraeete va'e.

Hetyma ma ferro aygue ramigua.

19 Ha'e va'e ma Nhanderuete remimoingo regua omboetevepy.

Imoingoare ae ome'ẽ kyxe hembiporurã.

20 Anhetẽ, yvy'ã ikuai va'e áry rupi oĩ nhuũ ho'u va'erã,
vixo nhuũndy regua ikuaiaty rupi.

21 Onhenho 'rã yvoty ikuai va'e guy rupi,
takua'i ha'e yapo oĩ va'e rupi.

22 Ha'e ramo yvoty ae omo'ã 'rã inony.
Yy rembe rupi yvyra ikuai va'e mbyte py itui.

23 Yakã tyguaxu teĩ ndojapurai 'rã.
Ijuru peve ete Jordão yakã typy teĩ oiko porã rei 'rã.

24 Ha'e rã oma'ẽ ho'amy ramo amongue nda'u ojopy kuaa 'rã?
Ha'eve 'rã nda'u ixĩ rupi omoxãa aguã?

41

1 — Ndee renoẽ 'rã teve jakare pytã pinda py rive,
ha'e'ỹ vy inhapekũ rejokua 'rã ixã py?

2 Jai 'ygue remboaxa 'rã teve inhapyĩgua rupi?
Ha'e rami e'ỹ vy remombu 'rã teve haĩnhykã jepo'ovia py?

3 Ndevy pe ha'e ojerure 'rã teve mba'emo re?
Ijayvu porã'i 'rã teve ndereve?

4 Ndereve ojapo 'rã teve peteĩ rami pendekuai aguã?
Ha'eve 'rã teve reraa aguã nerembiguai raka'e rã peve guarã?

5 Rembojaru 'rã teve guyra'i rami?
Ha'e rami e'ỹ vy remoxã 'rã teve heruvy nder-
ajy kuery rymbarã?

- 6 Neirũ kuery teve jogueroayvu 'rã hepyrã oikuaa
aguã?
Ha'e rami e'ỹ vy mba'emo vendea kuery teve
omboja'o 'rã ho'okue?
- 7 Pira kutua py teve reikutupa 'rã ipire,
e'ỹ vy inhakã rupi renhyvõ 'rã pira nhyvõa py?
- 8 Hexe repoko ri vy nema'endu'a riae 'rã
nderero'aague re,
ha'e rami vy neremoangekovei ma 'rã.
- 9 Ma'ẽ, pembo'a aguã pearõ ri vy pejekore 'rã.
Hexe avakue oma'ẽ vy rive 'rã ojeity uka.
- 10 Avakue ipy'a guaxukueve teĩ ndoikoi omyĩ
va'erã.
Ha'e rami rã xerenonde katuve ma mava'e tu
ha'vy onhemboyvate aguã ha'eve va'e?
- 11 Mava'e tu ha'e ranhe xevy ome'ẽ mba'emo, xee
ju amboekovia aguã?
Mba'eta yva guy re ikuai va'e ma xemba'e
meme.*
- 12 — Xeayvuve ta jakare reko re,
imbaraete etea ha'e iporãa re.
- 13 Mava'e tu oipiro 'rã ikupe rupi,
e'ỹ vy oikutu 'rã ipekue jo'a va'e pa'ũ rupi?
- 14 Mava'e tu oipe'a 'rã ijuru?
Mba'eta haĩ re onhemboja va'e oendu 'rã
ngyje.
- 15 Ipekue hyxy ovya re ma ojejou porã,
peteĩ-teĩ joe oja 'rã omboja pyre rami.
- 16 Peteĩ-teĩ joe ovaẽ oiny
ipa'ũ rupi neĩ vytytu oike aguã rami e'ỹ.
- 17 Peteĩ-teĩ joe ovy vy
oja ratã oiny oja'o aguã rami e'ỹ.

* 41:11 Romanos 11.35

- 18 Ipytuẽ nhavõ ojekuaa 'rã hendy va'e,
ha'e rã hexa ma ko'ẽa rami hexakã va'e.
- 19 Ijuru gui ma oẽ 'rã hendy va'e,
ixugui tata raviju opo 'rã.
- 20 Inhapyĩgua gui ma oẽ 'rã hataxĩ,
oja opupu va'e gui, e'ỹ vy jai rogue okai va'e
gui rami.
- 21 Ipytuẽa ma omoendy 'rã tapyĩũ.
Ijuru gui ma oẽ 'rã tataendy vuku.
- 22 Ijaju'y re ma imbaraetea oĩ.
Ha'e henonde gui opoa 'rã ovy onhemondyipa
reia rupi.
- 23 Ho'o regua ma oje'a ratã 'rã.
Hexe oĩ atã 'rã, oi rive aguã rami e'ỹ.
- 24 Ipy'a ma ita rami hatã,
ita mba'emo mongu'ia regua rami.
- 25 Ha'e opu'ã ramo ipy'a guaxukueve voi on-
hemondyi 'rã okuapy.
Ha'e ou xapy'a ramo ndaekorãvei va'e rami
ikuai.
- 26 Xapy'a rei kyxe py omboguaia teĩ mba'eve ndo-
japoi 'rã,
neĩ hu'y guaxu py, hu'y'i e'ỹ vy hu'y ete py teĩ.
- 27 Ferro guigua ha'e oikuaa rã jai rogue pirukue
rami rive,
ha'e overa va'e guigua ma yvyra ru'ũgue rami
oikuaa.
- 28 Hu'y gui ma ha'e nonhai 'rã.
Ita momboa py omomboa rã ha'e oikuaa
kapi'i rami rive.
- 29 Yvyra aygue py ojapia rã jai 'ygue rami rive 'rã
oendu,
ojojai 'rã hu'y guaxu revegua.

- 30 Hye guy rupi oĩ ipekue hakua va'e.
Yapo áry rupi otyryryague ma mba'emo ra'yĩ
ykya rami ipore.
- 31 Yy guy katy oike vy ojapo 'rã oja opupu va'e
yjuipaa rami,
ye'ẽ eteve voi mba'emo rykue ombojyaty rami
ombokururu 'rã.
- 32 Guakykue oeja 'rã hape ovy va'e overa agua
rami.
Yy ha'e oĩa ma hi'a xiĩmba va'e rami yjuipa 'rã.
- 33 Yvy re jipoi 'rã ha'e ramigua,
mba'eta okyjea oendu va'erã e'ỹ amoingo.
- 34 Yvatekueve ha'e javi re oma'ẽ vy nombovarei
'rã,
vixo yvatekueve ikuai va'e ruvixave oiko vy
— he'i.

42

Jó onhemombe'uague

- ¹ Ha'e ramo Jó ombovai vy aipoe'i SENHOR pe:
- ² — Aỹ aikuaa porã ma opa mba'e rejapo kuaa
va'ea,
ha'e renhembopy'aague peteĩve ndoiko e'ỹi
'rãa.
- ³ Ange xevy reporandu vy “Mava'e tu ndee
mba'eve reikuaa e'ỹ vy
xepy'aa ha'eve'ỹa rami remombe'u va'e?” 're
va'ekue.
Anhetê ri aikuaa vy e'ỹ xeayvu va'ekue,
mba'emo xevy pe iporã vaipa ha'e aikuaa
va'erã e'ỹ re anho.
- ⁴ Aipo're avi: “Ejapyxaka ke xeayvu re, ha'e rã xee
xeayvu 'rã.

Xee aporandu 'rã ndevy, ha'e rã ndee xembovai 'rã", 're va'ekue.

⁵ Ha'e rami avi xee roikuaa va'ekue omombe'ua rã aendu vy rive,

ha'e rã aỹ ma xerexa py ae roexa ma.

⁶ Ha'e rami vy aỹ anhereroangeko vy anhemboaxy,

yvy ku'i ha'e tanhimbu áry aguapy ainy reve — he'i.

Jó irũ kuery mboapyve pe Nhanderuite ijayvu eteague

⁷ Ha'e rami Jó pe SENHOR ijayvupa ma rire aipoe'i avi Temã pygua Elifaz pe:

— Xepoxya hendy ma nderovai, neirũ kuery mokoĩve rovai guive. Mba'eta anhetẽ rupi e'ỹ peẽ kuery xemombe'u, xerembiguai Jó rami e'ỹ.

⁸ Ha'e nunga rupi peraa sete vaka ra'y ha'e sete vexa'i ava, ha'e tapeo xerembiguai Jó-a py. Ha'e vy peapy reve peme'ẽ 'rã pejejavyague re. Ha'e gui xerembiguai Jó ojerure 'rã pendere, mba'eta ha'e ojerurea ma aendu 'rã, pene'arandua rupi e'ỹ peikoague re rombopaga e'ỹ aguã. Mba'eta anhetẽ rupi e'ỹ peẽ kuery xemombe'u, xerembiguai Jó rami e'ỹ — he'i.

⁹ Ha'e ramo Temã pygua Elifaz, Sua pygua Bilde ha'e Naamá pygua Zofar oje'oi vy ojapo okuapy SENHOR ijayvuague. Ha'e ramo SENHOR oendu Jó ojerurea.

Nhanderuite Jó omoingo porã jevyague

¹⁰ Ha'e gui Jó oirũ kuery re ojerure ma rire SENHOR omoingo porã ju. Ha'e vy mba'emo ogueroko va'ekue gui mokoĩguea ju ome'ẽ retave ixuue.

¹¹ Ha'e ramo ha'e oĩa py ou tyvy ha'e heindy kuery, ymave rupi oexa va'ety ha'e javi reve. Hexeve okaru okuapy hoo py. Omboaxy vy ombopy'a porã okuapy hexe SENHOR mba'emo vai ombouague ha'e javi gui. Ixupe peteĩ-teĩ ome'ẽ peráta ha'e kuã regua ouro guigua.

¹² Ha'e rami py SENHOR omoingo porãve Jó jypy guare gui. Ha'e ramo vexa'i kuery oguerekove ju catorze mil, seis mil camelo, mil toro meme ha'e mil mburika.

¹³ Ta'y jevy avi sete ta'y ha'e mboapy tajy kuery re.

¹⁴ Jypygua guajy omboery Jemima, amboae ma Quezia, ha'e rã mboapya ma Quéren-Hapuque.

¹⁵ Ijvy ha'e javi rupi kunhague ndoikoi Jó rajy kuery rami iporã va'e. Ha'e ramo ha'e kuery pe tuu ome'ẽ mba'emo ikvyvy kuery pe ome'ẽa ramigua ae.

¹⁶ Ha'e va'e rire ma cento e quarenta ma'etỹ re ju Jó oiko. Ha'e rami vy oexa gua'y kuery, gua'y ra'y ha'e guajy memby kuery guive, irundykue ikuaia peve.

¹⁷ Ha'e rire Jó omano, tuja'i ha'e hi'ára mbovy rei e'ỹ ma vy.

Nhanderuete ayvu iky'a e'ỹ va'e New Testament in Guaraní, Mbyá

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mbyá Guaraní (Guaraní, Mbyá)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 853110565X

The New Testament

in Guaraní, Mbyá

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

3309fa3b-7590-5ae9-b829-5df4ddfbf957